

Međunarodni ekonomski odnosi kao naučna disciplina

- proučava *ekonomske aktivnosti međunarodnih subjekata*
- Međunarodni subjekti su: države, međunarodne organizacije, nacionalna preduzeća i transnacionalne kompanije,
- Međunarodni subjekti imaju cilj ostvarivanje mnogih istih, sličnih, različitih i sukobljenih međunarodnih ekonomskih interesa i veza.

Međunarodne ekonomske aktivnosti

- *Međunarodne ekonomske aktivnosti obuhvataju:*
 - sve ekonomske odnose između nacionalnih privreda u svetu,
 - trgovinsku saradnju,
 - razmenu kapitala,
 - obavljanje plaćanja i plasiranje kapitala,
 - razmenu tehnologije i
 - više oblike privredne saradnje i povezivanja.

Međunarodni ekonomski odnosi kao naučna disciplina obuhvataju dve oblasti:

- oblast robnih odnosa koja predstavlja *međunarodnu trgovinu, i*
- oblast finansijskih odnosa koja *predstavlja međunarodnu monetarnu ekonomiju.*

Pojam globalizacije

1. Aktuelno shvatanje globalizacije:

- *savremene metode pomoću kojih se učesnicima u svetskom tržištu nameću ekonomska pravila koja propisuju najrazvijenije i najjače zemlje sveta, pre svega Sjedinjene Američke Države.*

2) Istorijsko shvatanje globalizacije:

- *Globalizacija svetskog tržišta uvek je predstavljala nastojanje bogatijih i jačih država da uvećaju svoje bogatstvo tako što će eksploatirati prirodne i ljudske resurse drugih država.*

3) Metode globalizacije:

U zavisnosti od :

- a) nivoa tehnološkog razvoja, posebno bogatijih i jačih država i

b) nivoa istorijske i civilizacijske samosvesti društva kao celine,

globalizacija svetskog tržišta ostvarivala se pomoću različitih metoda:

Najstariji metod globalizacije su ratovi i kolonijalna osvajanja radi eksploatacije prirodnih i drugih bogatstava koja pripadaju tuđim teritorijama.

- **Posle Drugog svetskog rata najjače i najbogatije zemlje Evrope i SAD sprovodile su globalizaciju savremenim metodama institucionalizacije međunarodnih ekonomskih odnosa**
- **Sa ekonomskog aspekta najvažniji savremeni metod globalizacije predstavlja delovanje transnacionalnih kompanija.**
- **Primena savremenih metoda globalizacije svetskog tržišta u privredama novoindustrijalizovanih država (NIZ)**

5. Oblici globalizacije

- **Odnos subjekata u međunarodnim ekonomskim odnosima – odnos:**
 - *suverene države i*
 - *transnacionalnih kompanja*
- **procesi institucionalizacije međunarodnih ekonomskih odnosa.**

6. Determinante aktuelnih procesa globalizacije(1)

- **Savremeni globalni ekonomski razvoj svetske privrede determinisan je dejstvom dve suprotstavljene tendencije:**
 - **Prva tendencija odnosi se na konstantno nastojanje svetske oligarhije i transnacionalnog kapitala da potčini ostale nacionalne ekonomije svojim interesima radi maksimizacije sopstvenog profita.**

Determinante aktuelnih procesa globalizacije – svetska oligarhija

- **Pod svetskom oligarhijom podrazumevaju se složena, raznorodna i sveukupna dejstva korporacija i banaka, naučnih konsultantskih i pravnih institucija koje ih opslužuju, međunarodnih finansijskih organizacija koje rade u njihovom interesu i raznih formalnih i neformalnih organizacija koje utiču na formiranje javnog mnjenja.**
- **Bez obzira na svu njenu amorfnost, svetska oligarhija u praksi deluje veoma koordinirano zbog jednostavne činjenice da je povezuje ne nekakva tajna ili javna**

politička ili kakva druga zavera već jednostavno isti ekonomski interes a to je maksimizacija profita.

Determinante aktuelnih procesa globalizacije(2)

– Druga tendencija odnosi se na nastojanje nacionalnih ekonomija koje ne pripadaju svetskoj oliharhiji da se uključe u privredne tokove koje nameće svetska oliharhija, ali da pri tom maksimalno sačuvaju svoje nacionalne interese, ekonomski suverenitet, a istovremeno i maksimiziraju sopstveni profit.

Determinante aktuelnih procesa globalizacije(3)

• Zemlje svetske oligarhije imaju moćne nacionalne privrede i transnacionalne kompanije. U ovim zemljama (SAD i Japan) poklapaju se nacionalni interesi i interesi za ostvarenjem ekonomskog suvereniteta sa interesima krupnog kapitala.

• Nasuprot zemljama svetske oligarhije nalaze se zemlje koje su u punoj ekonomskoj zavisnosti od zemalja svetske oligarhije. To su pre svega nerazvijene afričke zemlje u kojima dominira transnacionalni kapital.

Determinante aktuelnih procesa globalizacije(4)

• Između navedene dve krajnosti nalazi se:

- zemlje Evropske unije koje su se velikim delom odrekle nacionalnog ekonomskog suvereniteta u korist evropskog transnacionalnog kapitala,
- novoundustrijalizovane zemlje Jugoistočne Azije koje manje-više uspevaju da štite nacionalne ekonomske interese i istovremeno uspešno privlače inostrani kapital,
- zemlje Latinske Amerike koje svim silama pokušavaju da stvore prostor za sopstveni kapital u uslovima dominacije transnacionalnih korporacija.

Uloga države kao poslovnog subjekta u međunarodnim ekonomskim odnosima:

- države se ređe pojavljuju kao poslovni subjekti u međunarodnoj trgovini
- zadržavaju regulatornu funkciju u međunarodnim ekonomskim odnosima.
- države kroz jednostrane mere ali i sporazume sa drugim državama nastoje da stvore pravni okvir međunarodnog poslovanja.

Institucionalizacija međunarodnih ekonomskih odnosa

- **Institucionalizacija međunarodnih ekonomskih odnosa je proces konstituisanja međunarodnih institucija koje određuju pravila ponašanja država u međunarodnim ekonomskim odnosima.**
- **Pojavljaju se novi institucionalizovani subjekti, kao što su nadnacionalne, međunarodne, međudržavne i transnacionalne organizacije.**

Subjekti institucionalizacije međunarodnih ekonomskih odnosa

- **Subjekti institucionalizacije međunarodnih ekonomskih odnosa su**
 - nadnacionalne,
 - međunarodne,
 - međudržavne i
 - transnacionalne organizacije.

Međunarodne ekonomske institucije

- **Postoje tri važne međunarodne ekonomske institucije kao značajni subjekti u međunarodnim ekonomskim odnosima**

- :
- **Svetska banka (World Bank - WB),**
 - **Međunarodni monetarni fond (International Monetary Fund - IMF) i**
 - **Svetska trgovinska organizacija.**

13. Država i međunarodne ekonomske institucije

- **Odluke međunarodnih ekonomskih institucija utiču na položaj zemalja članica, ali sve više i zemalja nečlanica.**
- **Države koje su vojno, politički i ekonomski najjače u okviru pojedinih institucija, odlučujuće utiču na donošenje onih pravila u međunarodnim ekonomskim odnosima koja njima odgovaraju.**
- **Zbog toga, opada značaj države kao subjekta međunarodnih ekonomskih odnosa i to posebno u zemljama koje nisu vojno, politički i ekonomski jake.**

ZAKLJUČCI:

- **Proces globalizacije intervencionizam u privredi izvlači**

iz državnih i nacionalnih granica i diže na nadnacionalni nivo. SAD nastoji da državni intervencionizam od nacionalnog prevede u Globalni.

- U državnim i nacionalnim granicama ostaje liberalizam. Liberalizam u nacionalnim granicama ubrzava razlaganje države-nacije i stvaranje jedinstvene svetske privrede, a to znači da se ubrzava i "kraj istorije".

- Jedna država, ili savez jednog broja država, intervencijom obezbeđuje svoje ekonomske interese širom sveta. Na taj način, jedan deo sveta, Zapad, nastoji da obezbedi svoje osnovne interese - snabdevanje sirovinama i energijom, zaštitu svojih investicija širom sveta i kontrolu tržišta gotovih proizvoda.

Savremene metode globalizacije predstavljaju univerzalni istorijski i civilizacijski izazov koji je Zapadna civilizacija bacila celoj planeti.

GLOBALIZACIJA KAO TENDENCIJA I EKONOMSKI SUVERENITET DRŽAVE(1)

- Procesi institucionalizacije i globalizacije, za sada predstavljaju samo tendenciju .

- Države, posebno veće i jače, i dalje imaju državni i ekonomski suverenitet. To su zemlje:

- svetske oligarhije,
- zemlje Evropske unije,
- novoundustrijalizovane zemlje Jugoistočne Azije i
- zemlje Latinske Amerike

GLOBALIZACIJA KAO TENDENCIJA I EKONOMSKI SUVERENITET DRŽAVE(2)

- Istini za volju, ekonomski, vojno i politički slabije države imaju smanjen ekonomski suverenitet i prinuđene su da sprovode pravila institucija, odnosno pravila jačih.

- Međutim, većina i tih država nastoji da zadrži maksimum državnog i ekonomskog suvereniteta, odnosno da zadrži onoliko suvereniteta koliko je dovoljno da kao država imaju bar elemente nosioca ekonomske vlasti u svojoj zemlji, a to znači i elemente

zaokružene nacionalne privrede kao celine.

Međunarodni ekonomski odnosi ili Međunarodna ekonomija?(1)

- Navedene činjenice dovoljno idu u prilog stanovištu da, i pored aktuelnih procesa globalizacije još uvek ne postoji međunarodna ekonomija kao totalitet u kome ne postoje države i njihove nacionalne privrede

- Samim tim, teško je govoriti i o konstituisanju međunarodne ekonomije kao naučne discipline.

Međunarodni ekonomski odnosi ili Međunarodna ekonomija?(2)

- Još uvek su aktuelni međunarodni ekonomski odnosi između zemalja koje kao nosioci državnog suvereniteta predstavljaju i nosioce ekonomske vlasti zaokruženih nacionalnih privreda.

Međunarodni ekonomski odnosi ili Međunarodna ekonomija?(3)

- Zbog toga, i pored toga što se u inostranoj i domaćoj literaturi sve češće sreću naslovi udžbenika koji glase *Međunarodna ekonomija*

, na “Megatrend” Univerzitetu primenjih nauka, Fakultetu za poslovne studije iz Beograda, ova oblast se proučava u okviru predmeta koji se zove

Međunarodni ekonomski odnosi

, a i zbog navedenih činjenica i udžbenik ima naziv *Međunarodni ekonomski odnosi*

P r v i d e o:

Međunarodna trgovina

1. Međunarodna trgovina i međunarodno poslovanje

Svako poslovanje preduzeća preko granica države u kojoj ima sedište, predstavlja *međunarodno poslovanje*.

Najznačajnija aktivnost u međunarodnom poslovanju je *međunarodna trgovina*.

Ostale aktivnosti:

- 1) *osnivanje preduzeća u inostranstvu i*
- 2) *plasiranje stranih direktnih i portfolio investicija.*

Međunarodna trgovina

privredna aktivnost koja podrazumeva *razmenu robe, usluga i proizvoda ljudskog duha* (intelektualne svojine) koja se obavlja između preduzeća iz različitih država.

Međunarodna trgovina

aktivnost u svetskoj privredi sa *najvećim stopama rasta od 1945. godine do današnjih dana.*

Međunarodna trgovina

- **Najznačajniji akteri:**
 - velike ekonomske sile
 - EU,
 - SAD i
 - Japan.

Međunarodna trgovina

Mera zavisnosti države od međunarodne trgovine :

spoljnotrgovinski koeficijent

spoljnotrgovinski koeficijent :
odnos

spoljne trgovine (T),

i

društvenog proizvoda (Y),

spoljnotrgovinski koeficijent:

T=spoljna trgovina

T= izvoz + uvoz

Y= društveni proizvod
spoljnotrgovinski koeficijent =
 $T : Y$

Odnosno:

spoljnotrgovinski koeficijent =
izvoz + uvoz : društveni proizvod

Privredni razvoj malih država ograničen je:

- malom teritorijom,
- malim tržištem i
- nedostatak sirovina.

• **Spoljnotrgovinski koeficijenti imaju velike vrednosti kod malih zemalja, kao na primer kod:**

- Singapura – 373,
- Belgije - 144,
- Luksemburga - 193

Kada je spoljnotrgovinski koeficijent veći od 100 znači da dotična zemlja putem reeksporta ostvaruje veću spoljnu trgovinu od proizvodnje.

Dakle,

U odnosu na velike, male države su više zavisne od međunarodne trgovine

• **Spoljnotrgovinski koeficijenti imaju male vrednosti kod velikih zemalja, kao na primer kod:**

- SAD - 21,
- Kine - 25.
- Nemačke - 58,
- Velike Britanije - 51,
- Francuske - 45.

raste međuzavisnost raznih nacionalnih privreda.

Tabela 2:

Vrednost izvoza najznačajnijih zemalja, u milionima USD, izražena u stalnim cenama 1980. godine

10 - podaci za 1997. godinu su u tekucim cenama.

Transnacionalne kompanije

novi i značajan subjekt međunarodne trgovine, međunarodnog poslovanja i uopšte međunarodnih ekonomskih odnosa.

transnacionalizacija

Transnacionalne kompanije stranim direktnim investicijama osnivaju svoje filijale u raznim zemljama.

Prihodi transnacionalnih kompanija

veći od društvenih proizvoda većine zemalja u svetu.

Prema: United Nations, *World Investment Report 1996*: "Investment, Trade and International Policy Arrangements", Ženeva, 1996

1) General Motors

- najveća kompanija 1996. godine,
- imala veću godišnju prodaju od preko 160 zemalja na svetu, posmatranih pojedinačno.

2) U međunarodnoj trgovini

učešće transnacionalnih kompanija 1993. godine, iznosilo je 65,9% od ukupne međunarodne trgovine robama i uslugama

3) Ove kompanije kontrolišu i oko 90% ukupne svetske trgovine pojedinim primarnim proizvodima.

Tabela 3:

Poređenje prodaje kompanija i društvenog proizvoda grupa zemalja 1994. godine

Izvor tabele 3: CORPORATE WATCH "*Globalization*", Internet, 10/10/1998, <http://www.corpwatch.com>.

Teorije međunarodne trgovine

Podela rada i trgovina

Razdoblje od 1965. do 1990. godine

- **svetski izvoz** rastao je po stopi od **6,7% godišnje**,
- **svetska proizvodnja** rasla je po stopi od **4,1% godišnje**.

Razdoblje od 1980. do 1990. godine

- **svetska trgovina** (zbir uvoza i izvoza) **rasla je po stopi od 4,4%** godišnje,

- **svetska proizvodnja** rasla je po stopi od **3% godišnje**.

Razdoblje od 1990. do 1997. godine

- **svetska trgovina** **rasla je po stopi od 6,6% godišnje**,
- **svetska proizvodnja** rasla je po stopi od **3,3% godišnje**.

Razdoblje od 1974. do 1983. godine

- **svetska trgovina** **rasla je po stopi od 3,1% godišnje**,
- **svetska proizvodnja** rasla je po stopi od **2,7% godišnje**.

Kriza zaduženosti u 1980-im godinama

Tabela 4:

Značaj međunarodne trgovine (a)

- **Zašto međunarodna razmena nastaje?**
- **Koje su koristi od razmene?**
- **Zašto koristi nastaju?**

Značaj međunarodne trgovine (b)

- **Šta učiniti da se koristi povećaju?**
- **Kako međunarodna razmena utiče na domaću potrošnju i proizvodnju?**

8.III 2004

DOMINIQUE JOLLY

“Ineterkompanijske alijanse”

Međusobna konkurencija i saradnja

Dominik Žoli

- **Dominik Žoli je profesor tehnološkog menadžmenta u Ceram-u (Sophia-Antipolis).**
- **Do 2001. godine bio je profesor na Fakultetu za menadžment u Grenoblu gde je od 1991. do 2000. bio i direktor programa za istraživanje.**

Prvi deo knjige

“Ineterkompanijske alijanse”

- **ispituje različite organizacione forme i oblike ineterkompanijskih alijansi, pitanja koja pokreću menadžmenti kompanija koji stvaraju određene oblike interkompanijskih alijansi.**
- **ističe dva različita tipa interkompanijskih alijansi:**
 - *endogamija i*
 - *egzogamija,*
- **analizira mesto i uloga tehnologije u alijansama.**

Drugi deo knjige

- **bavi se praktičnim ciljevima, odnosno pravilima kojih kompanije treba da se pridržavaju prilikom ulaska u alijansu.**
 - **Radi se o načinima putem kojih kompanija može da uđe u alijansu:**
 - **Ulazak u alijansu sa zadržavanjem visokog stepena samostalnosti**
 - **Prilikom ulaska u alijansu svaki od partnera mora da se odrekne određenog stepena autonomije da bi saradnja imala efekta u pogledu osvajanja novih tržišta i boljih poslovnih rezultata,**
 - **Razvoj zajedničke saradnje treba da donese takve rezultate do kojih ne može da se dođe pri individualnom nastupu kompanije.**
- Dakle, u pitanju je izbor između autonomije i saradnje.**

Interkompanijske alijanse

- **Označavaju takav oblik tehnološke kooperacije i ugovorenu saradnju među multinacionalnim kompanijama koja podrazumeva zajedničke istraživačko – razvojne napore i inovativne aktivnosti koje će dugoročno uticati na maksimizaciju profita multinacionalnih kompanija koje sarađuju.**

Postoje dve vrste interkompanijskih alijansi :

- **egzomatičnog partnerstva –kada se dve multinacionalne kompanije udružuju iz različitih industrijskih grana ,**
 - **endogamične vrste koja podrazumeva udruživanje dve multi**

nacionalne kompanije
iz
istih ili
sličnih grana.

interkompanijske alijanse - *egzomatično partnerstvo*

- egzogamija je brak između dvoje ljudi koji potiču iz različitih plemena

- savez multinacionalnih kompanija koje potiču iz različitih industrijskih grana.

- Primera radi:
 - proizvođač automobila koji ulazi u alijansu sa proizvođačem aluminijuma , da bi zajednički povećali upotrebu tog metala u automobilskoj industriji.
 - Oni nemaju zajedničke dobavljače , distributere, kao ni kupce.
 - Oni imaju različite lance vrednosti, tehnologije i različite uslove proizvodnje

interkompanijske alijanse - *endogamično partnerstvo*

- endogamija je brak dva partnera koja potiču iz istog plemena
- Zajednička istraživanja i razvoj između multinacionalnih kompanija iz iste grane industrije
 - fabrika koja je napravljena od strane dve multinacionalne kompanije za proizvodnju automobila ,da bi proizvođila zajedničke motore ...

ENDOGRAMSKO PARTNERSTVO-slucaj FIAT-a i PSA

- Tip vozila koji su ove dve kompanije osmislile spada u nesto izmedju kombija i privatnog vozila.
- Pioniri u proizvodnji ovakvog koncepta su bili Chrysler u SAD sa svojim mini-kombijem u 1983., i Renault u Evropi sa svojim Espace- koji je lansiran na tržište 1984. god.
- U saradnji sa Matra grupom.PSA i FIAT su odlučili da udruže snage u razvoju i proizvodnji potpuno novog modela u 1988.
- Krajem 80-ih, dve kompanije su delile indentične sredine i veoma slične lance vrednosti.Obe su se suočile sa tržištem koje još uvek nije bilo preterano razvijeno, i na kome tražnja nije bila u

potpunosti definisana.

- Zbog sličnih profila obe kompanije, saradnja među njima je nudila ograničene mogućnosti za korišćenje različitih vrsta izvora.

- Alijansa je bila napravljena da bi se postigle tri zajedničke koristi:

- zajednički troškovi i rizik
- povećana korist sa spoljnim dobavljačima koji su činili 70% od dodate vrednosti;
- ekonomija obima i sniženi troškovi proizvodnje kroz izgradnju fabrike veće veličine.

Interkompanijske alijanse –

- Interkompanijske alijanse su se razvijale u poslednjih dvadeset godina velikom brzinom, kako na Zapadu, tako i na ostalim velikim tržištima.

- Postoje nacionalne i internacionalne interkompanijske alijanse.

- Tendencija je sve većeg razvoja internacionalnih interkompanijskih alijansi

Internacionalne interkompanijske alijanse:

- Predstavljaju dalji proces koncentracije i centralizacije kapitala

- Smanjivanje broja multinacionalnih kompanija i
- povećavanje veličine multinacionalnih kompanija
- A glavni cilj je maksimizacija profita sve manjeg broja sve većih multinacionalnih kompanija

Međunarodna distribucija

interkompanijskih alijansi:

- J. Hagedorn, *Technical Change and the World Economy*, Gower House, 1995, str.39 (razdoblje 1980-1989)

- Preko 95% interkompanijskih alijansi ostvarene između multinacionalnih kompanija razvijenih zemalja (SAD, EU, Japan)
- 2,3% između kompanija SAD, EU i Japana s jedne strane i NIZ s druge strane
- 1,5% između SAD, EU i Japana s jedne strane i nerazvijenih zemalja s druge strane

***Međunarodna distribucija
interkompanijskih alijansi u sektorima strateškog
tehnološkog partnerstva (1980-1989):***

1. U medicinskoj tehnologiji i instrumentima međunarodna distribucija interkompanijskih alijansi između razvijenih zemalja (SAD, EU, Japan) iznosi 100%,

***Međunarodna distribucija
interkompanijskih alijansi između razvijenih zemalja u
sektorima strateškog tehnološkog partnerstva (1980-1989):***

2. Biotehnologiji 99,5%,

3. softveru 99,1%

4. Komjuterima 98%

5. U mikroelektronici interkompanijske alijanse između multinacionalnih kompanija SAD, EU, i Japana s jedne strane i NIZ s druge strane dostižu nivo od 3,6%

6. U proizvodnji čipova interkompanijske alijanse između multinacionalnih kompanija SAD, EU, s jedne strane i Južne Koreje s druge strane dostižu isti nivo 3,6%.

***Međunarodna distribucija
interkompanijskih alijansi u sektorima hrane i napitaka
(1980-1989):***

1. Strateško tehnološko partnerstvo između SAD, EU i Japana u domenu hrane i napitaka dostiže 90,5%,

1. Strateško tehnološko partnerstvo između SAD, EU i Japana u domenu hrane i napitaka, s jedne strane, i NIZ s druge strane dostiže 9,5%.

***Međunarodna distribucija
interkompanijskih alijansi***

- **Strateško tehnološko partnerstvo u oblastima automobilske i hemijske tehnologije zapažena je uloga NIZ i razvijenih zemalja.**

- **U automobilskoj industriji skoro 10% alijansi obuhvataju**

kompanije SAD, Japana i EU s jedne strane i NIZ s druge strane.

- Hemijske tehnologije su redak slučaj gde su alijanse SAD, Japana i EU, sa nerazvijenim zemljama značajnije zastupljene, više od 7%, što delimično pripada zemljama OPEK-a

Mehanizam delovanja međunarodnih interkompanijskih alijansi

- Stvaranjem sistema intrafirmiskih tržišta, međunarodne interkompanijske alijanse grade svoja zatvorena “carstva”, sa vrlo bliskim vezama između svojih matičnih kompanija i filijala, koje čine zatvorena tržišta, u okviru kojih i između kojih se odvija svojevrsan sistem razmene zasnovan na administrativno, arbitražno utvrđenim, takozvanim transfernim cenama. Ovo ima za posledicu:

- Unošenje mehanizma administriranja u svetsku trgovinu i zaobilazanje delovanja klasičnog tržišnog mehanizma.

- Deformaciju i remećenje međunarodnih trgovinskih tokova.

- Bogaćenje međunarodnih interkompanijskih alijansi i kontinuirano siromašenje zemlje domaćina, s obzirom da su transferne cene najsavršeniji metod za nesmetano prebacivanje ostvarenog profita filijale u matičnu kompaniju.

- Zvanično i formalno profiti strane filijale iskazuju se umanjeni i tako se izbegava plaćanje poreza, carinskih i raznih drugih dažbina, čime se budžetski prihodi zemlje domaćina umanjuju.

- TNK mogu da osnuju afilijacije i u državama u kojima su već prisutne u formi klasičnog izvoza, onda kada se na proizvode koje izvoze uvedu ili povećaju carine, ili se primeni neki od oblika vancarinske zaštite. Na taj način TNK izbegavaju restriktivne mere, budući da osnivanjem afilijacija njihovi proizvodi dobijaju tretman²domaćih².

- Međunarodne Interkompanijske alijanse mogu da ostvare značajne poreske uštede uspostavljanjem takve organizacione strukture alijanse i načina finansiranja investicija koja će

omogućiti da se iskoriste prednosti razlika u poreskom tretmanu koje postoje između različitih zemalja.

- Poznato je da se međunarodne interkompanijske alijanse mogu finansirati emisijom akcija i zaduživanjem.
- Ima slučajeva kada se u odnosu između inostrane matične interkompanijske alijanse (investitora) i njene domaće filijale, u poreske svrhe, svesno prikazuje sopstveni kapital kao pozajmljena sredstva.
- U ovom slučaju nastaje pojava tzv. utanjene (skrivena) kapitalizacije (thin capitalisation). Razlog zbog koga nastaje utanjenja kapitalizacija nalazi se u različitom poreskom tretmanu kamata na pozajmljena sredstva, odnosno dividendu. Naime, fiskalni tretman dividendi nepovoljniji je od fiskalnog tretmana kamata.
- Ovo zbog toga što isplaćene kamate imaju status troškova poslovanja i odbijaju se od osnovice poreza na dobit korporacije, dok dividende nemaju takav porekski tretman. Utanjena kapitalizacija je način da se umani porez koji treba da plati korporacija.
- U ovoj situaciji međunarodna interkompanijska alijansa smanjuje ukupan porez tako što profit «izvlači» preko kamata koje, kao trošak poslovanja nisu obuhvaćene osnovicom poreza na dobit korporacije. Prema tome, utanjena kapitalizacija postoji u slučaju kada je udeo pozajmljenih sredstava u ukupnom kapitalu korporacije neopravdano veći u odnosu na njen sopstveni kapital.
- U ovakvim uslovima dolazi do favorizovanja poslovanja preko filijala, pošto je filijala kao pravno lice zasebno u odnosu na matičnu kompaniju, zbog čega ima pravo da od svoje osnovice poreza na dobit korporacije odbije trošak kamata isplaćenih matičnoj kompaniji – zajmodavcu. Na ovaj način smanjuju se budžetski prihodi zemlje u kojoj filijala obavlja delatnost.

15. III

RAZLOZI RAZMENE I TRGOVINE

Nužni uslovi za razmenu proizvoda “X” i “Y” među

partnerima

“

A

”

i

“

B

”

- Dva partnera,
 - partner “A” i
 - partner “B”.
- Dva dobra
 - partner “A”, proizvodi dobro “X” i
 - partner “B”, proizvodi dobro “Y”.

Partner “A”

- Partner “A” proizvodi i troši dobro “X”.
- Što više troši dobro “X” tom dobru se sve više smanjuje marginalna korisnost.
 - Kada marginalna korisnost dobra “X” za partnera “A” bude jednaka 0, ostatak proizvoda “X” predstavlja višak.

Partner “B”

- Partner “B” proizvodi i troši dobro “Y”.
- Što više troši dobro “Y” tom dobru se sve više smanjuje marginalna korisnost.
 - Kada marginalna korisnost dobra “Y” za partnera “B” bude jednaka 0, ostatak proizvoda “Y” predstavlja višak.
- Partner “A” ima višak proizvoda “X”, a
- Partner “B” ima višak proizvoda “Y”.

Međutim,

pored nužnih, moraju da budu ispunjeni i drugi uslovi za počinjanje procesa razmene.

Da bi počeo proces razmene

pored nužnih, mora da bude ispunjen i uslov korisnosti:

- *partner A treba da želi dobro Y, a partner B treba da želi dobro X*

- *za partnera A marginalna korisnost dobra Y, treba da bude veća od marginalne korisnosti dobra X*,
- *za partnera B marginalna korisnost dobra X, treba da bude veća od marginalne korisnosti dobra Y*

- Dakle,
- razmenom dobara koja proizvode, oba partnera će da povećaju svoje marginalne korisnosti
- *ako jedinica dobra Y koju proizvodi partner B, ima veću marginalnu korisnost za partnera A od jedinice dobra X koju on proizvodi, i obrnuto,*
 - *ako jedinica dobra X koju proizvodi partner A, za partnera B ima veću marginalnu korisnost od jedinice dobra*

a
Y

Terms of trade

- ako partner A daje partneru B 10 jedinica dobra X za 20 jedinica dobra Y, jedna jedinica dobra X košta dve jedinice dobra Y.
- Jedna jedinica dobra X = 20 jedinica dobra Y : 10 jedinica dobra X = 2
- Dakle, za jednu jedinicu dobra X dobijaju se 2 jedinice dobra Y

Terms of trade

Odnos količine dobra X i količine dobra Y zove se *odnos razmene*

,
terms of trade.

Trgovina i specijalizacija

- Proces trgovine nastaje zato što su se proizvođači, odnosno partneri u razmeni specijalizovali za proizvodnju različitih roba koje za njih imaju različite marginalne korisnosti.

Princip najbolje alternative

Da bi se dobila roba X postoje dve alternative:

- proizvesti robu X, ili
- proizvesti robu Y i nju zameniti za robu X

Koju alternativu izabrati?

Izbor alternative zavisi od toga da li nam je veća ekonomska korist da sami proizvodimo robu X ili je veća ekonomska korist da proizvedemo robu Y i nju zamenimo za robu X?

Koju alternativu izabrati?

Ako proizvodimo robu X, primera radi ananas, kolike će mo oportunitetne troškove imati zato što ne proizvodimo robu Y, primera radi jabuke?

- Imaćemo izuzetno velike oportunitetne troškove zbog proizvodnje ananasa a ne jabuka.
- Dakle proizvešćemo robu Y (jabuke) i nju zameniti za robu X (ananas)

Ekonomska korist od razmene

potiče od

različitih oportunitetnih troškova proizvodnje koje imaju različiti pojedinci, različite države i različiti geografski regioni.

- Zbog posebnog grografskog podneblja Imaćemo izuzetno niske oportunitetne troškove zbog proizvodnje jabuka a ne ananasa.

- Dakle, specijalizovaćemo se u proizvodnji jabuka. Na taj način u proizvodnji jabuka će mo postići i pozitivne efekte ekonomije obima.

- Specijalizacija povećava produktivnosti rada snižava troškove proizvodnje, a samim tim i snižava prodajne cene proizvoda.

Ograde povećanju nivoa specijalizacije:

1) Najvažnija ograda povećanju nivoa specijalizacije i trgovine je veličina tržišta

-
- Nivo specijalizacije i razmene upravo je srazmeran veličini tržišta
- Zato su male zemlje više upućene na međunarodnu trgovinu nego velike, kod kojih je unutrašnje tržište veliko.

2) Na nivo specijalizacije i trgovine utiču i:

- a) prirodni uslovi,
- b) veličina i struktura proizvodnih resursa,
- c) demografski uslovi, tj. broj i struktura stanovništva, nivo obrazovanja stanovništva i
- d) tehnički uslovi.

Istorijski razvoj teorija spoljne trgovine

Teorija apsolutnih prednosti Adama Smitha

- Adam Smith pretpostavlja da su interesi pojedinaca identični s interesima države.
- U nastojanju da maksimizira svoj profit, preduzetnik ulaže svoj kapital tamo gde će ostvariti najveću proizvodnju.
- Ulaganje kapitala tamo gde se ostvaruje najveća proizvodnja i maksimizira profit, za preduzetnika predstavlja *“nevidljivu ruku”*.
- *“Nevidljiva ruka”* je nevidljiva jer preduzetnik ulažući tamo gde je (za njega) maksimalan profit *“ne vidi”* da time ostvaruje najbolje državne interese u privredi.
- Na taj način *“nevidljiva ruka”* vodi preduzetnika ka ostvarenju privrednih ciljeva koje nije ni nameravao.

ADAM SMITH:

“Načelo je svakog mudrog čoveka da nikada ne pravi kod kuće ono što je jeftinije u prodavnici. Ono što je mudrost u upravljanju porodicom, teško može da bude ludost u upravljanju velikim kraljevstvom. Ako neka strana zemlja može da nas snabde nekom robom koja je jeftinija nego što bi bila da je mi sami proizvodimo, bolje je tu robu kupiti od strane zemlje nego je samostalno proizvoditi...”

- Ako jedna zemlja proizvede neku robu efikasnije od druge zemlje, ta zemlja ima *apsolutnu prednost u proizvodnji* te robe.
- Efikasnost proizvodnje meri se utroškom rada u proizvodnji

jedne jedinice nekog proizvoda.

- Prema tome, neka zemlja ima apsolutnu prednost u proizvodnji nekog dobra ako za proizvodnju tog dobra troši manje rada.

- *Apsolutna prednost je sposobnost zemlje da određeni proizvod proizvede sa manje inputa (troškova rada) od bilo koje druge zemlje, odnosno sposobnost zemlje da pri proizvodnji određenog proizvoda ima najniže oportunitetne troškove.*

Model teorije apsolutnih prednosti

- **Pretpostavke:**

- postoje samo dve zemlje - domaća i strana - koje proizvode, primera radi samo dva proizvoda, hranu i platno,
- i u domaćoj i u stranoj zemlji rad je jedini faktor proizvodnje,
- i u domaćoj i u stranoj zemlji ukusi potrošača su isti tako da je korišćeni rad u obe zemlje ravnomerno raspoređen na oba proizvoda.

- *Domaća zemlja* je u mogućnosti da sa raspoloživim resursima (radna snaga) i u određenom vremenu proizvede **12 tona hrane**

ili

6 bala platna.

- *Strana zemlja* je u mogućnosti da sa raspoloživim resursima (radna snaga) i u određenom vremenu proizvede **6 tona hrane**

ili **1**

2 bala platna

.

Dakle,

- *domaća zemlja je dvostruko produktivnija u proizvodnji hrane*

,

- a to znači da *ima apsolutnu prednost u proizvodnji hrane,*
- Odnosno, *ima niže oportunitetne troškove u proizvodnji hrane od oportunitetnih troškova u proizvodnji platna*

.

- *Strana zemlja je dvostruko produktivnija u proizvodnji platna,*

- a to znači da *ima apsolutnu prednost u proizvodnji platna,*
- Odnosno, *ima niže oportunitetne troškove u proizvodnji*

platna od oportunitetnih troškova u proizvodnji hrane

Domaća i strana zemlja imaju dve mogućnosti:

- Prva mogućnost: *svaka zemlja proizvodi oba proizvoda:*
 - domaća zemlja proizvodi 6 tona hrane i 3 bale platna,
 - strana zemlja proizvodi 3 tone hrane i 6 bala platna,
- **Druga mogućnost:svaka zemlja se specijalizuje u proizvodnji onih proizvoda pri čijoj proizvodnji ima apsolutne prednosti, odnosno najniže oportunitetne troškove:**

domaća zemlja proizvodi:

- samo 12 tona hrane, ili,
- samo 6 bala platna,
- strana zemlja proizvodi:
 - samo 6 tona hrane, ili,
 - samo 12 bala platna.

Proizvode pri čijoj proizvodnji ima apsolutne prednostite, budući da su ukusi potrošača isti, domaća i strana zemlja će da razmenjuju za one proizvode u kojima nemaju apsolutne prednosti:

domaća zemlja koja proizvodi samo hranu u količini od 12 tona

(ima apsolutne prednosti)

, trošiće 6 tona hrane za svoje potrebe, a ostalih 6 tona će da izvozi, i razmeni za 6 bala platna

- **strana zemlja koja proizvodi samo platno i to ukupno 12 bala** **(ima apsolutne prednosti)** **, će za svoju potrošnju da zadrži 6 bala platna, a ostalih 6 bala će da razmeni za 6 tona hrane.**

Nedostatak

Smitove teorije teorije apsolutnih prednosti

- **Nedostatak teorije apsolutnih prednosti sastoji se u tome što prema ovoj teoriji država koja nema apsolutne prednosti, odnosno najniže oportunitetne troškove ni kod jednog proizvoda u**

odnosu na ostale učesnike na međunarodnom tržištu, uopšte ne bi mogla da učestvuje u međunarodnoj trgovini.

Nedostatak Smitove teorije otklonio je David Rikardo uvodeći u analizu

teoriju komparativnih prednosti.

• *Sve do sredine tridesetih godina dvadesetog veka, Rikardov koncept komparativnih prednosti bio je jedina teorija na osnovu koje je bilo moguće objasniti zašto zemlje trguju.*

Rikardova teorija komparativnih prednosti

• *ukazuje na mogućnost da i zemlja koja nema apsolutne prednosti i niže oportunitetne troškove proizvodnje, ima interes da trguje sa zemljama koje imaju apsolutne prednosti i niže oportunitetne troškove proizvodnje.*

Primer

modela teorije komparativnih prednosti:

Polazne pretpostavke

modela teorije komparativnih prednosti

- *rad je kao u Smitovoj teoriji jedini faktor proizvodnje,*
- *kvalitet svih radnika je isti, a njihova mobilnost između sektora potpuna, što obezbeđuje jednakost zarada*
- *bilo kakve promene broja angažovanih radnika u određenoj proizvodnji ne menjaju troškove po jedinici proizvoda, što znači da se operiše u režimu konstantnih prinosa.*
- *Ukusi potrošača u obe zemlje su isti, tako da na jedan kilogram hrane troše jedan metar platna.*

Tabela 1.

Mogućnosti proizvodnje hrane i platna koje imaju domaća i strana zemlja po jednom radniku i to u određenom – istom vremenskom razdoblju

Domaća zemlja ima apsolutne prednosti u proizvodnji oba proizvoda.

- *Kod proizvodnje hrane domaća zemlja je 2,5 puta produktivnija od*

strane zemlje ($20:8=2,5$), a

– kod proizvodnje platna domaća zemlja je 4 puta produktivnija od strane zemlje ($8:2=4$).

Zaključak:

- samo domaća zemlja ima apsolutne prednosti, odnosno niže oportunitetne troškove i kod proizvodnje hrane i kod proizvodnje platna,*

- u skladu sa Smitovom teorijom apsolutnih prednosti u ovom primeru nema osnova za specijalizaciju proizvodnje ni hrane ni platna, ni u domaćoj ni u stranoj zemlji,*

- niti ima osnova za međusobnu trgovinu između domaće i strane zemlje*

Međutim,

Rikardova teorija komparativnih prednosti

ukazuje na mogućnost:

- da i zemlja koja nema apsolutne prednosti*

- ima interes da trguje sa zemljama koje imaju apsolutne prednosti*

Primer:

- domaća i strana zemlja u celini podmiruju svoje potrebe za hranom i platnom iz sopstvene proizvodnje.*

- Domaća i strana zemlja imaju različite produktivnosti po jednom radniku*

u proizvodnji hrane i platna:

Tabela 1

Proizvodnja po jednom radniku

hrane	platna
-------	--------

Domaća zemlja	
---------------	--

20 kg	8 m
-------	-----

Strana zemlja	
---------------	--

8 kg	2 m
------	-----

I domaća i strana zemlja imaju po 100.000 radnika, a to znači:

Ukupna proizvodnja svih 100.000 radnika iznosi:

- Domaća zemlja:*

- 100.000 X 20 kg hrane = 2.000.000 kg hrane
- 100.000 X 8 m platna = 800.000 m platna
- Strana zemlja:
- 100.000 X 8 kg platna = 800.000 kg hrane
- 100.000 X 2 m platna = 200.000 m platna

	hrana	platno	
Domaća zem.		2.000.000 kg	800.000m
Strana zem.		800.000 kg	
200.000 m			

- Budući da je ponuda hrane i platna domaće zemlje veća od ponude hrane i platna strane zemlje,
 - domaća zemlja bi pri izvozu hrane i platna u stranu zemlju imala niže cene od domaćih cena hrane i platna strane zemlje
 - a strana zemlja bi pri izvozu hrane i platna u domaću zemlju imala više cene od domaćih cena domaće zemlje.

Dakle,

- Ako bi domaća i strana zemlja trgovale sa platnom i hranom došlo bi do nejednakih odnosa razmene i to na štetu strane zemlje
- Strana zemlja bi za 2,5 kg svoje hrane dobijala 1 kg hrane domaće zemlje, a za 4 m svog platna dobijala bi 1 m platna domaće zemlje,

jer:

domaća zemlja

- *je kod proizvodnje hrane 2,5 puta produktivnija od strane zemlje*
- *4 puta produktivnija u proizvodnji platna*

Dakle,

- *Kako bi to Adam Smit rekao, u našem primeru strana zemlja je manje produktivna od domaće zemlje, nema apsolutne prednosti i niže oportunitetne troškove ni kod jednog proizvoda u odnosu na domaću zemlju i zbog toga nema interes da trguje sa domaćom zemljom.*

- *To je razlog što su i domaća i strana zemlja zatvorene*

Međutim,

Rikardova teorija komparativnih prednosti

ukazuje na mogućnost:

- da i zemlja, u našem primeru strana zemlja, koja nema apsolutne prednosti
- ima interes da trguje sa zemljama koje imaju apsolutne prednosti, u našem primeru sa domaćom zemljom

Da bi se domaća i strana zemlja otvorile odnosno trgovale sa hranom i platnom:

- ne sme među njima da postoje nejednaki odnosi razmene, a to znači
- da treba da u međusobnoj trgovini imaju ravnotežnu cenu,
- a da bi došli do ravnotežne cene, moraju da izjednače obime ponuđenih količina hrane i platna.

**da bi zbog različite produktivnosti po jednom radniku
domaća i strana zemlja**

izjednačile ukupan obim proizvodnje hrane i platna

- strana zemlja od ukupno 100.000 radnika, koliko ih ima, treba da angažuje 4 puta više radnika za proizvodnju platna (80.000 radnika) nego za proizvodnju hrane (20.000 radnika), a
- domaća zemlja od ukupno 100.000 radnika, koliko ih takođe ima, treba da angažuje 2,5 puta više radnika za proizvodnju platna (71.430 radnika) nego za proizvodnju hrane (28.570 radnika),

(Tabela 2)

Tabela 2.

angažovan broj radnika

hrana platno

• Domaća zemlja	28.570	71.430
• Strana zemlja	20.000	80.000

- Domaća zemlja ($71.430+28.570=100.000$ radnika, $71.430:28.570=2,5$ puta veća produktivnost)
- Strana zemlja ($20.000+80.000=100.000$ radnika, $80.000:20.000=4$ puta veća produktivnost)

Mednarodni ekonomski odnosi 22. III 2004

- U zavisnosti od broja i vrste prepreka za kretanje robe i svih faktora proizvodnje koje su ostale, odnosno koje su otklonjene, regionalne ekonomske integracije poprimaju različite institucionalne oblike, od najblažih do najrazvijenijih:

- ***Sporazum o preferencijalnoj trgovini*** je sporazum po kome za strane ugovornice važe niže carinske stope od onih koje se primenjuju na uvoz iz "trećih" zemalja.
- ***parcijalna carinska unija*** postoji kada zemlje članice zadržavaju svoje inicijalne carinske stope, ali prema trećim zemljama uvode zajedničku carinsku tarifu.
- ***Zonu slobodne trgovine*** čine zemlje koje su ukinule međusobne carine, ali svoje (različite) nacionalne carinske tarife primenjuju na uvoz iz trećih zemalja.
- ***Carinska unija*** postoji među zemljama koje su ukinule međusobne carine i uvele zajedničku carinsku tarifu prema trećim zemljama.
- ***Zajedničko tržište***, pored carinske unije, podrazumeva i slobodu kretanja faktora proizvodnje (kapitala i rada) i zajedničku politiku spoljnoekonomskih odnosa.
- ***Delimična ekonomska unija*** postoji kada zajedničko tržište prati i harmonizacija fiskalnih, monetarnih, industrijskih, regionalnih, transportnih i drugih ekonomskih politika zemalja članica.
- ***Potpuna ekonomska unija*** podrazumeva jedan novac, jednu centralnu banku, jedinstvenu ekonomsku politiku i vladu sa supranacionalnim ovlašćenjima.

Efekti i neto koristi od ekonomske integracije

- ***Efekti i neto koristi od integracije mere se saldonom efekata kreiranja novih tokova trgovine i efekata skretanja, odnosno gubitka tokova trgovine sa trećim licima koji su nastali zahvaljujući integraciji.***
- ***Pozitivni efekti nižih institucionalnih oblika vremenom se iscrpljuju i regionalne integracije teže sve višim oblicima.***

PREDAVANJE O TEMI:

“Evropske integracije i perspektive zapadnog Balkana”

23. III 2004. u 13,30

“Mala sala”

Kolarca

PREDAVAČ:

Brus Džekson

Predsednik američke nevladine organizacije “Projekat demokratije u tranziciji”

Teme predavanja gospodina Brus Džeksona o evropskim i balkanskim integracijama poklapaju se sa programima predmeta Fakulteta za poslovne studije “Megatrend”

Univerziteta primenjenih nauka:

- “Međunarodni ekonomski odnosi” – druga godina i
- “Ekonomске integracije i trgovinske grupacije” – treća godina

U tom smislu predavanje gospodina Džeksona će doprineti da se upotpuni i poboljša realizacija materije koju obuhvataju navedeni programi.

• Naredni slajdovi predstavljaju predavanja o evropskim i balkanskim integracijama docenta dr Ivica Stojanovića u okviru:

- *realizacije programa iz navedenih predmeta i*
- *upoznavanje studenata druge i treće godine o navedenoj materiji radi*

adekvatnog praćenja predavanja gospodina Džeksona

EVROPSKE INTEGRACIJE 22. III

I

Evropska unija

„Šumanova deklaracija”(1)22.III

Deveti maj godine 1950.

U „salonu sa satom” Ministarstva spoljnih poslova u Parizu mnogobrojnim okupljenim novinarima obratio se tadašnji šef francuske diplomatije

Rober Šuman:

„Šumanova deklaracija”(2)22. III

„Organizovana i vitalna Evropa daće nezamenljiv doprinos civilizaciji u očuvanju miroljubivih odnosa...

(Ujedinjena) Evropa

ne može nastati preko noći, i cela zajedno, ona će izroniti iz konkretnih dostignuća koja će pre svega omogućiti iskrenu

solidarnost”.

Rođendan Evropske unije22. III

Deveti maj godine 1950.

kada je usvojen

dokument poznat kao

„Šumanova deklaracija”

obeležio je početak novih odnosa razumevanja, solidarnosti i saradnje među dotle razjedinjenim i sukobljenim zemljama „starog kontinenta”.

Monetarna saradnja zemalja Zapadne Evrope posle Drugog svetskog rata

- **Odmah posle Drugog svetskog rata, sporazum o intraevropskim plaćanjima i kompenzacijama.**

- **1950. godine,**

17 Zemalja Organizacije za evropsku saradnju (OEEC) formira Evropsku platnu uniju – EPU.

Evropska platna unija - EPU

- **Međusobna dugovanja i potraživanja, zemlje u okviru Unije su obračunavale mesečno.**

- **Zemlja sa deficitom mogla je da računa automatski na kredit (BIS- Banka za međunarodne obračune) u određenom procentu svoje kvote.**

„Šumanova deklaracija”(4)22. III

Šumanov predlog se odnosio na:

stvaranje zajedničkog evropskog tržišta uglja i čelika kao

- **okosnice budućeg privrednog razvoja,**
- **kao „prve faze evropskog saveza”**
- **koji će spajanjem proizvodnje u dve važne industrijske grane – na kojima je u to vreme počivala vojna moć – stvoriti uslove za saradnju, umesto za ratove.**

1952. godine,

Zajednica

za ugalj i čelik

Ciljevi osnivanja Zajednice:

- Rešavanje konflikta Francuske i Nemačke oko oblasti Alzas i Loren.
- Stvaranje povoljnih uslova za razvoj crne metalurgije.

1957. godine,

Rimski ugovori

Stvorena Evropska ekonomska zajednica

Ciljevi:

- 1) Stvaranje *zajedničkog tržišta*, (cilj ostvaren 1968) i
- 2) stvaranje *jedinstvenog tržišta* (cilj ostvaren 1992).

1. Januara 1958.

Evropski monetarni sporazum (EMA)

Od 1. januara 1958. godine valute 10 zemalja članica

Evropske platne unije postaju konvertibilne.

- Umesto Evropske platne unije počinje sa radom Evropski monetarni sporazum (EMA).
- I poslove EMA vodila je BIS banka.

Plan Fuše iz 1961.

- Pored ekonomske saradnje zemlje članice EEZ treba da imaju i zajedničku spoljnu politiku
- De gol: Spoljna politika je nacionalna a ne nad nacionalna
- Vernerov plan i plan iz 1970. i plan Lea Tidemansa iz 1976**
- Verner: EEZ – ekonomska i monetarna unija
- Tidemans: EEZ ekonomska unija
- *Oba plana su propala*

Uloga Velike Britanije

- 1959. godine inicijator osnivanje rivalske grupe EFTA – *Evropsko udruženje slobodne trgovine*
 - 1961. godine podnosi prijavu za priključenje EEZ
 - Na insistiranje De Gola Britanija je bila odbijena 1963. i 1966.
- 1968.**

Zajedničko tržište

- carinska unija,

– zemlje članice unije ukinule međusobne carine i uvele zajedničku carinsku tarifu prema trećim zemljama.

- sloboda kretanja faktora proizvodnje, kapitala i rada i
- zajednička politika spoljnoekonomskih odnosa.

1992.godine,

jedinstveno tržište ili delimična ekonomska unija

• Jedinstveno tržište ili delimična ekonomska unija postoji kada zajedničko tržište prati i harmonizacija fiskalnih, monetarnih, industrijskih, regionalnih, transportnih i drugih ekonomskih politika zemalja članica.

1972. Godine

“Evropska monetarna zmija”

• Marta 1973. godine zemlje članice EEZ donose odluku o zajedničkom “plivanju” njihovih valuta u odnosu na američki dolar

- Međusobni devizni kursevi održavani metodom kooperativnog prilagođavanja

1979. godine,

a) Evropski monetarni sistem

• Evropski monetarni sistem se temeljio na metodu kooperativnog prilagođavanja

• *Kooperativno prilagođavanje je slučaj kada se politika fiksnog deviznog kursa vodi uz podeljenu odgovornost više zemalja koje su po pravilu tesno povezane i međusobno sarađuju.*

b) Evropski monetarni sistem

• *Mehanizam uspostavljanja deviznih kurseva u evropskom monetarnom sistemu predstavlja model prilagođavanja u uskim granicama varijacija kurseva između zemalja.*

c) Evropski monetarni sistem

• *Svaka članica evropskog monetarnog sistema imala je mogućnost da bira jednu od dve opcije:*

- uske okvire koji bi omogućavali fluktuiranje valuta u okviru 2,25% od centralnog kursa,
- i šire okvire, koji su omogućavali varijaciju čak i do 6% od centralnog kursa.

d) Evropski monetarni sistem

• *Centralne banke bilo koje dve zemlje moraju da intervenišu kada njihovi bilateralni devizni kursevi dostignu utvrđene okvire.*

1985.godine,

Žak Delolor, – Evropa 92

- Usvajaju se dokumenta koja predviđaju stvaranje **jedinstvaenog tržišta do 1992. godine - karakteristike**
 - Uklanjaju se sve tehničke, fizičke i fiskalne barijera za trgovinu u okviru EEZ,
 - Počinje se sa koordinacijom ekonomske posebno monetarne i fiskalne politike,
 - Ujednačava se pravna regulativa
 - Usklađuju se propisi o poslovanju finansijskih organizacija
 - Usavršavanje sistema odlučivanja
 - Sarađuje se u oblasti spoljne politike, odbrane i socijalne zaštite

a) Jedinstveno tržište - efekti

- Uklanjanje granicne kontrole, liberalizacija državnih nabavki i sektora finansijskih usluga snižavaju troškove proizvodnje i cene.
- Poboljšavaju se efikasnost i konkurentska sposobnost preduzeća na osnovu korišćenja ekonomije obima.

b) Jedinstveno tržište - efekti

- Otklanjanjem prepreka u trgovini među zemljama EEZ, omogućava se:
 - tržišna realokaciju resursa među zemljama članicama EEZ i
 - korišćenje komparativnih prednosti pojedinih zemalja
 - specijalizacija u proizvodnji sa ciljem da se iskoriste novostvoreni uslovi za ekonomiju obima

c) Jedinstveno tržište -efekti

- uvozne cene se smanjuju srazmerno direktnim troskovima barijera.
- Domaći proizvođači istog proizvoda se odriču ekstra profita i plata:
 - poboljšavaju efikasnosti,
 - smanjenjuju troškove režije, prekomerne radne snage i zaliha.

d) Jedinstveno tržište - efekti

- Potrošači u zemlji biće na dobitku.
- Proizvođači će inicijalno izgubiti ekonomsku rentu. Medutim, oni istovremeno postaju efikasniji, mogu povećati svoj udeo na inostranim tržištima, povećavajući time i proizvodnju i svoj profit.

e) Jedinstveno tržište -efekti

- tražnja se povećava,
- rastu nove investicije

- To omogućava korišćenje ekonomije obima i dalje snižavanje troškova proizvodnje i cena.

- Jača konkurencija, eliminiše se monopolski položaj domaćih proizvođača i snižavaju cene

- domaća industrija se restrukturira

f) Jedinствeno tržište – efekti:

- snižavanje cena
- smanjenje marginalnih troškova čime domaći proizvođači nastoje da sačuvaju svoj udeo na tržištu.
- Integrirano finansijsko tržište povećava efikasnost upotrebe kapitala

g) Jedinствeno tržište – efekti:

- Dok su finansijska tržišta nacionalno izolovana, proces investiranja zavisi od odnosa marginalnog prihoda kapitala i realne kamatne stope u svakoj zemlji ponaosob.

- Posle integracije tržišta kapitala formirana je ravnotežna realna kamatna stopa. Zemlje će da izvoze kapital u onu zemlju gde je stopa marginalnog prihoda kapitala veća.

jun 1988.

Evropski Savet

- *Potvrđeni ciljevi postepenog stvaranja ekonomske i monetarne unije*

jun 1989.

Evropski Savet

- Deklaracija
Kojom se utvrđuje da će datum početka stvaranja Ekonomske i monetarne unije biti

1. jul 1990.

Oktobar 1990.

Deklaracija

Evropskog Saveta o tri faze u stvaranju Unije

a) Prva faza 1990. – 1994.

MASTRIHT DECEMBAR 1991.

- Doneta odluka da se stvara ne samo ekonomska i monetarna

već i politička unija.

- Politička unija – zajednička spoljna politika i politika bezbednosti

b) Prva faza 1990. – 1994.

MASTRIHT DECEMBAR 1991.

- Da bi zemlje članice EEZ ušle u ekonomsku i monetarnu uniju treba ekonomskom i monetarnom politikom da do 1997. odnosno 1998. godine postignu sledeće:

c) Prva faza 1990. – 1994.

MASTRIHT DECEMBAR 1991.

- Ukupan javni dug ne sme da bude veći od 60% društvenog proizvoda (GDP) date zemlje
- Godišnji fiskalni deficit ne sme da bude veći od 3% društvenog proizvoda
- Inflacija ne sme da bude veća od 1,5% iznad stope u tri zemlje EU sa najnižom inflacijom

d) Prva faza 1990. – 1994.

MASTRIHT DECEMBAR 1991.

- Izmene u Rimskim ugovorima koje omogućavaju stvaranje unije
- Ostvarenje jedinstvenog tržišta 1992.
- Sve zemlje Zajednice postaju članice Evropskog monetarnog sistema
- Učvršćuje se koordinacija ekonomskih politika među članicama, ali još uvek u okviru postojećeg sistema

Druga faza

1994. – 1999.

- Počeo sa radom Evropski monetarni institut EMI, sa sedištem u Frankfurtu koji je kasnije prerasta u Evropsku centralnu banku
- Konačno odlučivanje je i dalje na nacionalnom nivou, ali se uhodava i mehanizam kolektivnog odlučivanja

Druga faza

1994. – 1999.

- Od 1. januara 1995. godine, Evropska ekonomska zajednica dobija naziv Evropska unija.

Treća faza

monetarna unija

- Primena svih relevantnih odredbi ugovora iz Maastrichta
- Prenošenje ovlašćenja nacionalnih centralnih banaka i uvođenje jedinstvenog novca 1. januara 1999.

Aktuelne dileme Evropske ekonomske i monetarne unije

- Relativno lako su prošle faze integracije:
 - Carinska unija
 - Zajedničko tržište
 - Jedinstveno tržište
 - Slobodna razmena robe usluga i kapitala

stvaranje monetarne unije znači veliko ograničenje nacionalnog ekonomskog suvereniteta:

- Odricanje prava na vođenje sopstvene monetarne i fiskalne politike
 - Država čije finansije kontroliše neko sa strane nije prava država
 - Gubljenjem kontrole nad novcem država gubi značajan deo svoje moći
 - Gubi mogućnost da utiče na:
 - visinu kamatne stope,
 - Usmeravanje finansijskih sredstava
 - Visinu poreza
 - Veličinu budžeta
 - privredna kretanja,
 - Obim socijalne pomoći
 - Finansiranje vojske i policije isl.

22-23 III

- Evropska unija 1. maja ove godine dobija deset novih članica: Maltu, Kipar, Poljsku, Češku, Slovačku, Sloveniju, Mađarsku i tri baltičke države (Estoniju, Letoniju i Litvaniju).

- Sve ove zemlje i posle ispunjenja svih neophodnih uslova za prijem – bar za trećinu, ako ne i znatno više, po svojoj ekonomskoj razvijenosti zaostaju za sadašnjom „petnaestorkom”.

54. rođendan, EU 22-23 III

- zajednica od 25 zemalja
- sa više od 455 miliona stanovnika.
- Po nekakvim predviđanjima 2007. godine, treba u EU da budu primljeni:
 - Rumunija, Bugarska i Turska
 - a onda i „balkanska petorka” (Hrvatska, Makedonija, Srbija i Crna Gora, BiH, Albanija).

Kraj dosadašnje Evropske unije 22-23 III

- Menjaju se:
 - Politička geografija
 - Unutrašnja struktura i odnos snaga

22-23 III

- Optimisti:
 - Povećanje tržišta
 - Stabilnost
 - Ekonomska snaga
 - Jačanje međunarodne uloge

22-23 III

- Pesimisti:
 - sa 25 umesto 15 članica biće znatno teže donositi odluke,
 - upravljati ovako glomaznim nadnacionalnim organizmom i
 - izvršavati dogovoreno.

Rad na novom Ustavu EU 22-23 III

- 2003. godine, na Samitu EU u Solunu usvojen je nacrt Evropskog ustava, koji je predstavio predsednik Evropske konvencije Valeri Žiskar d’ Esten.
 - Bilo je planirano da Međuvladina konferencija nastavi posao i okonča ga do 1. maja, kako bi Ustav istovremeno mogle ratifikovati i „stare” i „nove” članice.
 - Dosad još nije postignuta saglasnost oko ovog dokumenta i pitanje je da li će on biti donet u dogledno vreme.

Razlozi za donošenje Ustava (1) 22-23 III

- da se ovom poveljom zamene svi dosadašnji osnivački ugovori Evropskih zajednica, na kojima je počivala pravna struktura Unije,
- da se izbegnu mnogobrojna „preklapanja nadležnosti”,
- da se obezbedi jasnija podela vlasti (na izvršnu, zakonodavnu i sudsku),

Razlozi za donošenje Ustava(2) 22-23 III

- da se pojednostavi procedura odlučivanja,
- da se harmonizuju nacionalni propisi u svim oblastima.
- jedna od najvažnijih promena bila bi nastanak EU kao pravnog lica, koje može samostalno da nastupa na međunarodnoj sceni i potpisuje ugovore bez prethodne zvanične saglasnosti svake od članica.

Razlozi za donošenje Ustava(3) 22-23 III

jedna od najvažnijih promena bila bi:
nastanak EU kao pravnog lica,
koje može samostalno da nastupa na međunarodnoj sceni i potpisuje ugovore bez prethodne zvanične saglasnosti svake od članica.

15. III

Evropsko udruženje slobodne trgovine

EFTA

II

- Udruženje je formirano 1959. godine.
- Integracione mere su stupile na snagu 1960. godine.
- Osnivači: Velika Britanija, Austrija, Švajcarska, Danska, Švedska, Norveška i Portugal.
- Kasnije su se EFTI pridružili: Finska, Island i Grčka.

Karakteristike EFTA

- EFTA je regionalna ekonomska integracija koju su sačinjavale prilično različite zemlje u pogledu:
 - nivoa razvijenosti,
 - geografske lokacije,

- političkog statusa i
- motiva ulaska u integraciju.

Zbog toga stepen integrisanosti zemalja članica EFTE:

- je bio znatno niži i skromniji u odnosu na EEZ.
- Zemlje članice EFTA su zadržale pravo nacionalne carinske tarife prema trećim zemljama.

Dakle, radi se

o regionalnoj ekonomskoj integraciji koja ima institucionalni oblik,

zone slobodne trgovine

Zonu slobodne trgovine

- čine zemlje koje su ukinule međusobne carine, ali su zadržale pravo nacionalne carinske tarife prema trećim zemljama.
- Carinska politika prema zemljama koje nisu članice EFTA je znatno elastičnija nego u slučaju EEZ.

Integracione mere članice EFTA

- Zemlje članice EFTA su:
 - delimično ukinule međusobne carine s planom da do 1969. godine, u potpunosti ukinu carine u međusobnoj trgovini,
 - carine u međusobnoj trgovini su ukunute 1966. godine.

Zemlje članice EFTA su:

- prihvatile politiku ujednačavanja nivoa subvencija izvoza,
- ukinule kvantitativna ograničenja uvoza, ali samo za industrijske proizvode,
- prihvatile politiku ujednačavanja normi za poštovanje fer konkurencije na području zemalja ove asocijacije.
- Tokom 1972. i 1973. godine, između EEZ i svake pojedinačne zemlje EFTA zaključen je sporazum o ukidanju carina u međusobnoj razmeni industrijskih proizvoda.
- Na taj način je formirana Evropska zona slobodne trgovine za industrijske proizvode ili kako se najčešće zove:

Evropski sistem slobodne trgovine

Od 1977. godine pa do kraja osamdesetih godina prošlog veka u okviru Evropske zone slobodne trgovine

- ukunute su sve carinske barijere u razmeni industrijskih proizvoda,

- ali su se zadržale mnoge vancarinske barijere.

Međutim,

- budući da većinu međunarodne ekonomske saradnje EFTA obavlja sa EEZ, ove dve regionalne ekonomske integracije su se sve više približavale jedna drugoj:

- zajednički program istraživanja i razvoja “Eureka”

- zemlje EFTA sve više usklađuju:

- svoju ekonomsku politiku sa EEZ

- svoje zakonodavstvo sa zakonima EEZ

- Došlo je do intenzivnog prožimanja i pojačavanja veza između EEZ i EFTA

- Članice EFTA imaju praktično u EEZ status pridruženih članova

Članice EFTA postaju članice EEZ

- V. Britanija 1972. godine, a potom Danska, Portugal i Grčka.

- Od 1. I 1995. godine, punopravne članice EU postaju, Austrija, Švedska i Finska.

- Danas EFTU čine: Švajcarska, Norveška, Island i Lihtenštajn.

- EFTA i EEZ 1992. godine sklapaju sporazum o stvaranju Evropskog ekonomskog prostora.

- *Ovim sporazumom predviđeno je slobodno kretanje:*

- robe,

- lica,

- kapitala i

- Usluga.

- Stvorena je ponovo evropska zona slobodne trgovine.

Međutim,

- Evropski ekonomski prostor nije carinska unija jer nije predviđena:

- zajednička eksterna carinska tarifa,

- zajednička spoljnotrgovinska politika

- obaveza političke integracije i

- stvaranja saveza.

Budući da Švajcarska i Lihtenštajn nisu pristupile Evropskom ekonomskom prostoru,

Evropski ekonomski prostor *sada čine:*

- Evropska Unija, s jedne strane i
- Norveška i Island, s druge strane

III

Uključenje zemalja Istočne Evrope, u vojne i ekonomske institucije Zapada.

- **Pad Berlinskog zida – jesen 1989.godine.**
- **Raspad Varšavskog pakta i Saveta za uzajamnu ekonomsku pomoć SEV-a.**
- **Zemlje Istočne Evrope žele da se uključe u političke, vojne i ekonomske institucije Zapada.**

III-a

CEFTA

**Centralno-evropska zona slobodne trgovine
Zapad ne prihvata brzo priključivanje bivših
socijaloističkih zemalja u svoje integracije.**

- **Interesi Zapada**
- **Preporučuju da se te zemlje prvo međusobno udružuju pa onda tako udružene da kolektivno ulaze u zapadne vojne, političke i ekonomske integracije.**

Tako nastaje:

“VIŠEGRADSKA GRUPA”

- **Početkom 1991. godine, Mađarska, Čehoslovačka i Poljska u mađarskom gradu Višegradu, postižu saglasnost o stvaranju zone slobodne trgovine.**
- **Budući da je saglasnost o zoni slobodne trgovine postignuta u mađarskom gradu Višegradu, zemlje koje su stupile u naveden zonu zovu se zemlje “Višegradske grupe”.**

**Sama zona slobodne trgovine u koju su stupile zemlje
“Višegradske grupe” zove se
CEFTA.**

Sporazum o zoni slobodne trgovine zemalja “Višegradske grupe” stupio je na snagu 1. jula 1994. godine.

- **Novembra 1994. godine Slovenija je dobila pravo učešća u**

radu ove asocijacije a punopravni član će postati kada i sa Poljskom potpiše ugovor o međusobnoj liberalizaciji trgovine

IV

BALKANSKE INTEGRACIJE

S POSEBNIM OSVRTOM NA

INTEGRACIJE ZAPADNOG BALKANA

Regionalne integracije

i Balkan

- U razdoblju od 1947. do 1995. godine, Svetska trgovinska organizacija je registrovala 109 regionalnih integracija u svetu.
- Od tih 109 regionalnih integracija ni jedna se eksplicitno ne odnosi na region Balkana

Ima li potrebe i šansi da se na Balkanu, posebno na Zapadnom Balkanu ostvari još jedna sto i deseta regionalna ekonomska integracija?

Koji teritorijalni prostor se u fizičko geografskom smislu podrazumeva pod pojmom Balkan?

Jovan Cvijić:

Zemlje Balkana su:

– Albanija, BiH, Bugarska, Grčka, Hrvatska, Makedonija, Rumunija, Slovenija, Srbija i Crna Gora i Turska

Britanska enciklopedija:

Pored prethodno navedenih u Balkan uključuje i Moldaviju, ali ne pominje Tursku

U poslednje vreme je u međunarodnu političku, diplomatsku i ekonomsku terminologiju ušao i pojam

ZAPADNI BALKAN

ZAPADNI BALKAN:

Albanija

- BiH
- Hrvatska
- Makedonija i

- **Srbija i Crna Gora**

Budući da zemlje Istočne Evrope žele da se uključe u političke, vojne i ekonomske integracije Zapada, odnosno, konkretnije rečeno u NATO i Evropsku uniju, postavlja se pitanje:

Kakve su perspektive zemalja Zapadnog Balkana da budu primljene u Evropsku Uniju i NATO?

Postoje dve orijentacije:

- *prva orijentacija: da zemlje Zapadnog Balkana kao i zemlje “Višegradske grupe” krenu u međusobne integracione procese i da onda na nekom nivou integrisanosti kao integraciona celina postanu članovi EU.*
- *druga orijentacija: da svaka zemlja Zapadnog Balkana bude zasebno primljena u EU*

Prva orijentacija

Ako je regionalna integracija bila sredstvo maksimalnog korišćenja razvojnih potencijala u razvijenoj Evropi i SAD, zašto ona to ne bi bila i u drugim regionima?

R.Ricuper, generalni sekretar UNCTAD-a, (1996, ss. XIII-XIV)

konstatuje:

“... Regionalizacija je postala značajna karakteristika ekonomskih odnosa između kako razvijenih, tako i zemalja u razvoju, od kasnih osamdesetih godina... naglašen trend regionalizacije može da se posmatra i kao implicitna polisa osiguranja za zemlje u razvoju za slučaj da globalizacija i liberalizacija proizvedu neželjene posledice”.

Savet ministara Evropske unije koji je održan 28. oktobra 1996. godine u Luksemburgu,

Na ovoj sednici Saveta su usvojeni

"Zaključci o regionalnoj saradnji"

koji se odnose na regionalni pristup EU prema zemljama Zapadnog Balkana

Glavna poruka

"Zaključaka o regionalnoj saradnji" koja je upućena

zemljama Zapadnog Balkana:

"Ne tražite od Evrope ono što niste spremni da date svojim komšijama"

Drugim rečima,

- **Evropska unija je zemljama Zapadnog Balkana poručila da ne traže od EU da uđu u njen sistem carinske i monetarne unije, ako nisu spremni da prethodno sa svojim komšijama uđu u carinsku i eventualno monetarnu uniju, pa onda da i od EU traže da uđu u njen sistem carinske i monetarne unije.**

Integracione mogućnosti Zapadnog Balkana

- **Bitno je da se od početka jasno definišu ciljevi i oblik integracije:**

- **Prvo zona slobodne trgovine**
- **Pa kasnije carinska unija**
- **Počelo bi se:**
 - **prvo od stvaranja zone preferencijalne, a**
 - **kasnije i zone slobodne trgovine, a potom bi se išlo na**
 - **stvaranje Zapadno - balkanske zone slobodne trgovine.**

Zemlje Zapadnog Balkana su različite po:

- **stepenu industrijske razvijenosti,**
- **razvijenoosti finansijskih tržišta,**
- **veličine preduzeća i**
- **stepena otvorenosti svojih privreda**

Zbog navedenih razlika

- **neophodno je na početku utvrditi minimum zajedničke politike konkurencije, a potom**

- **bi se vršila i harmonizacija privrednih propisa i**
- **usklađivale makroekonomske politike.**
- **Zapadno-balkanska zona slobodne trgovine ostvarivala bi se u toku određenog prelaznog perioda postepenim snižavanjem do potpunog ukidanja carina i kvantitativnih ograničenja u trgovini među članicama.**

- **Stvaranje zone slobodne trgovine je u visokom stepenu formalizovan proces institucionalizacije koji mora da teče po**

pravilima i uz saglasnost Svetske trgovinske organizacije.

Uslovi Svetske trgovinske organizacije:

- Prvi uslov se odnosi na poštovanje odredbi člana XXIV

GATT:

- zona slobodne trgovine ili carinska unija ne sme da poveća carinske i ne carinske barijere za razmenu trećih država sa integracionom grupacijom

Uslovi Svetske trgovinske organizacije:

- Drugi uslov:

- Mora da se usvoje pravila o poreklu robe kako tuđa roba ne bi na “mala vrata” dobila bescarinski ili preferencijalni pristup tržištu

Zapadno-balkanske integracije

- Sve članice STO moraju da budu blagovremeno obaveštene o namerama da se formira regionalna integracija

Zašto do sada nisu ostvarene integracione mogućnosti Zapadnog Balkana?

Galua, Pjer-Mari (1997). “Strategija na balkanskom tlu”, Smisao, Vol. I, br.1. ss 47-49:

Na Balkanu se susreću različiti interesi

Amerike i Nemačke.

Balkan je postao jedno od polja najširih interesovanja SAD.

Galua Pjer-Mari

Balkan se graniči sa Mediteranom i Turskom.

- Albanija i Makedonija su “meke zone” gde se može trajno vršiti uticaj, odnosno obezbediti strateški značajno prisustvo.

Mediteran ima trostruki značaj:

Galua Pjer-Mari

- Omogućava pristup Bliskom istoku.
- Ima energetske bogatu južnu obalu
- Povezan je naftovodima iz Iraka i sa Kavkaza
- Razdvaja Evropu od afričkog kontinenta.

Kontrolom Balkana SAD postižu sledeće ciljeve:

Galua Pjer-Mari

- budući da se Balkan graniči sa Mediteranom, kontrolom Balkana SAD kontrolišu i Mediteran i imaju mogućnost da indirektno presecaju vekovne veze između Evrope i Afrike

Galua, Pjer-Mari

- zauzimaju strateške pozicije u cilju obezbeđivanja kontrole, vlastitog posedovanja i distribuiranja velikih rezervi sirovina i energije koje se nalaze na afričkom kontinentu
- Kroz upravljanje krizom na prostorima bivše SFRJ,
 - SAD su otkrile put revitalizacije NATO pakta i uspele da mu pronađu novu ulogu posle “hladnog rata”
 - Pokazale Evropi da ne mogu bez SAD da rešavaju krizu i u “svojoj kući”
 - SAD u “hodniku” Evrope (Kosovo, odnosi Srbije i Crne Gore) konstantno održavaju manje-više kontrolisanu krizu i sprečavaju Evropu da bržim ujedinjavanjem i razvojem postanu ozbiljan konkurent SAD

Nezavisna carinska unija zemalja Zapadnog Balkana bi onemogućila SAD da ostvari sve prethodne ciljeve.

Međutim,

SAD se deklarativno zalažu za integracione procese zemalja Zapadnog Balkanu jer znaju da je, za sada, njih nemoguće ostvariti.

Integracioni procesi između Albanije, BiH, Hrvatske, Makedonije i Srbije i Crne Gore, za sada su nemogući zbog:

- ***Nedefinisanih političkih, ekonomskih, pa i “državnih” odnosa unutar takozvane državne zajednice Srbije i Crne Gore:***
 - *Teror i status Kosova,*
 - *ekonomski i državotvorno krajnje nedefinisani odnosi između Srbije i crne Gore*
 - *Secesionističkih težnji u Vojvodini i namera da se pitanje Vojvodine internacionalizuje (subotička inicijativa)*
 - *Dok se odnosi unutar državne zajednice Srbije i Crne Gore ne reše teško je očekivati uspostavljanje odnosa sa Albanijom*
 - *Odnosi u BiH takođe nisu u potpunosti definisani, postoje težnje za revizijom dejtonskog sporazuma*

Nemačka pod okriljem Evropske unije ima sasvim

suprotne interese od interesa SAD:

- **Evropska unija ima ne samo deklarativne, već i stvarne ekonomske interese da se realizuju integracioni procesi u zemljama Zapadnog Balkana**
 - **Zbog toga EU ima regionalni pristup prema zemljama Zapadnog Balkana**
 - **Strateški ekonomski interes EU je:**
 - **Da ima slobodan protok tranzitnog saobraćaja, robe, ljudi i kapitala kroz prostor prethodne Jugoslavije**
 - **Bez slobodne prohodnosti ovog prostora ogromna sredstva uložena u kanal Rajna-Majna-Dunav, postala bi propale investicije**
- Slobodan protok tranzitnog saobraćaja, robe, ljudi i kapitala kroz prostor prethodne Jugoslavije, nije moguć bez uklanjanja prepreka koje su nastale stvaranjem mini država na tlu prethodne Jugoslavije

Zaključci:

Celokupna dosadašnja analiza potvrdila je stanovište Galua Pjer-Mari

d

a se integracije na Balkanu ne ostvaruju zbog susretanja i sukobljavanja različitih interesa

Amerike i EU, odnosno Amerike i Nemačke.

- **U zemljama Zapadnog Balkana dominiraju interesi SAD u odnosu na interese EU.**
- **SAD nemaju interes da se ostvare integracioni procesi u zemljama zapadnog Balkana jer bi bilo kakva jača integraciona celina ugrozila njihove vitalne interese na Balkanu.**
- **EU ima ekonomske interese da se ostvare integracioni procesi zemalja Zapadnog Balkana.**
- **Međutim, ekonomski, vojno i politički, SAD su jače od EU.**
- **Zbog toga u zemljama Zapadnog Balkana još nisu ni počeli integracioni procesi.**

Druga orijentacija

odnosi se na nastojanje svake zemlje Zapadnog Balkana da bude zasebno primljena u EU

Ova orijentacija je teško izvodljiva zbog mnogih razloga:

1. Velikih razlika koje postoje između zemalja Zapadnog Balkana u

stepenu industrijske razvijenosti,

- **razvijenoosti finansijskih tržišta,**
- **veličine preduzeća i**
- **stepena otvorenosti njihovih privreda**

Sasvim je neizvesno da li će i kada će zemlje Zapadnog Balkana biti pojedinačno primljene u Evropsku uniju najviše zbog različitih već ostvarenih ekonomskih i političkih veza ovih zemalja sa SAD i EU.

2. Zbog odsustva ekonomskog interesa EU da primi u Uniju zemlje Zapadnog Balkana dok su na sadašnjem vrlo niskom stepenu privrednog razvoja

Velika je razlika između zemalja zapadnog Balkana i EU u pogledu ekonomske strukture i privrednih performansi

(
prosečn

i

bruto domać

i

proizvod po stanovniku

,

konkurentnosti

itd.)

- **Preti opasnost od nezadovoljstva unutar Evropske unije.**
- **Nezadovoljstvo može da bude izazvano pojačanim transferom sredstava iz fondova EU za zemlje Zapadnog Balkana kako bi se one koliko-toliko približile nivou razvijenosti ostalih zemalja EU**

- **Nezadovoljstvo će da bude najveće u zemljama koje još uvek koriste velika sredstva fondova EU za strukturno prilagođavanje kao što su Španija, Portugalija, Irska i Grčka.**

- **Nezadovoljstvo će da bude pojačano pošto Evropska unija 1.**

maja ove godine dobije deset novih članica: Maltu, Kipar, Poljsku, Češku, Slovačku, Sloveniju, Mađarsku i tri baltičke države, Estoniju, Letoniju i Litvaniju.

- Sve ove zemlje bar za trećinu, ako ne i znatno više, po svojoj ekonomskoj razvijenosti su znatno slabije od sadašnjih petnaest članova EU.

- Nezadovoljstvo u EU može da izazove i činjenica da će zbog nerazvijenosti radna snaga iz zemalja Zapadnog Balkana da krene ka zemljama EU gde su veće najamnine.

3. Zbog odsustva ekonomskog interesa zemalja Zapadnog Balkana da budu pojedinačno primljene u EU dok su na niskom nivou privrednog razvoja

- *Zbog velike razlike u pogledu nivoa privrednog razvoja, kada bi svaka pojedinačna zemlja Zapadnog Balkana sada bila primljena u EU, ona bi prevashodno zbog nepovoljnih odnosa razmene (Terms of trade), u Evropskoj uniji imala više kolonijalni ili polukolonijalni status nego status ravnopravnog partnera.*

Zaključci i rešenja:

- Zemlje Zapadnog Balkana za početak, trebalo da postane zo na slobodne trgovine u skladu sa pravilima Svetske trgovinske organizacije i Evropske unije.

Istovremeno, treba postavljati i temelje za uspostavljanje viših oblika ekonomske saradnje kao što je carinska, pa nekad, možda i monetarna unija.

Evropa Balkanu treba da ponudi ²Maršalov plan².

- ²Maršalov plan² za Balkan treba da sadrži dve komponente:
a) političku i
b) ekonomsku komponentu.

a) Politička komponenta “Maršalovog plana”

- prvo što treba da urade zapadno-balkanski narodi je da samostalno, uz saglasnost ali bez patronata velikih sila

,
naprave politički dogovor o budućem životu na balkanskom

poluostrvu.

• Posle svih purgatorijuma kroz koje su vekovima prolazili, vreme je da balkanski narodi pokažu istorijsku zrelost i postignu

politički dogovor

:

- o poštovanju postojećih normi međunarodnog prava,
- o nemešanju u unutrašnje poslove drugih država,
- o nepovredivosti i ne menjanju postojećih granica na Balkanu,
- o poštovanju Rezolucije Saveta Bezbednosti UN 1244 i Dejtonskog sporazuma,
- ali i dogovor o političkom i mirnom rešavanju svih drugih, pa i spornih pitanja, kao što su poštovanje ljudskih i posebno manjinskih prava itd.

b) ekonomska komponenta

- uloga Zapadno-balkanskih zemalja -

Zapadno-balkanski region bi, po ugledu na Evropsku uniju, za početak, trebalo da postane zona slobodne trgovine u skladu sa pravilima Svetske trgovinske organizacije i Evropske unije.

Istovremeno, treba postavljati i temelje za uspostavljanje viših oblika ekonomske saradnje kao što je:

1) *Stvaranje zajedničkog tržišta, odnosno carinske unije*

2) *stvaranje jedinstvenog tržišta, odnosno ekonomske unije*

3) *Stvaranje zapadno-balkanskog monetarnog sporazuma i monetarne unije*

b) ekonomska komponenta

- uloga Evrope -

Evropa treba Balkanu da ponudi program kakav je njoj Amerika kao Maršalov plan ponudila posle Drugog svetskog rata.

• *To je program privrednog razvoja koji omogućava vraćanje dugova iz profita, ali omogućava i ekonomski rast i poboljšanje socijalnog statusa stanovništva.*

29. III 2003

Bruce P. Jackson

PREDAVANJE O TEMI:

“Evropske integracije i perspektive zapadnog Balkana”

23. III 2004. u 13,30

“Mala sala”

Kolarca

PREDAVAČ:

Brus Džekson

Predsednik američke nevladine organizacije “Projekat demokratije u tranziciji”

I

USMENO IZLAGANJE

Hvala svima sto ste dosli. Ovo je jedinstvena prilika za mene. Danas bih zeleo da uradim dve stvari:

Prvo bih zeleo da vam prikazem **nekoliko slajdova o strateskom brifingu koji smo radili ove godine i koji se zove "Granice slobode".**

Ovaj

konceptualni brifing smo radili tokom godine

da opisemo sta se EU i NATO i institucije Zapada mogu nadati da ce postici u godinama koje su pred nama

.

Zelim da vam pokazem strategiju ali bih takodje voleo da vam pokazem i sta je bilo pogresno.

Potom bih voleo da govorim o tome sta je postignuto u petak na sastanku sa premijerima u Bratislavi.

Takodje bih zeleo da govorim o tome sta mislim da su reakcije u Vasingtonu i Briselu na pokusaje ponovnog etnickog ciscenja na Kosovu prosle srede.

Brifing je nazvan "Granice slobode" i razlog za to je sto je Evropi pruzena prilika da završi posao u nekoliko oblasti. Postoje tri glavne oblasti gde bi se Evropa mogla prosiriti

- Balkan,
- Crno more i
- evropski istok.

Ovo je bio originalni brifing "Big Bang" u Pragu koji nam pokazuje gde je Evropa bila 2002. godine.

Ovo je sta smo u osnovi mislili da ce se dogoditi:

- **da ce biti dve glavne projekta:**
 1. **jadranska oblast koja je Balkan i**
 2. **diskusija o Ukrajini.**

Primitili smo da ce se debate o misijama nastavljati kako se krecemo od Bosne, Kosova, do Avganistana i Iraka i da cemo progresivno prilagodjavati institucije tim misijama.

Medjutim, posle dogadjaja prosle srede u Mitrovici vidimo da smo napravili neke greske i da moramo da nastavimo sa prilagodjavanjem institucija.

U osnovi postoje tri velika pitanja na pocetku 2004. godine :

- kakav je odnos preko Atlantika - izmedju Vasingtona i Evropske Unije,
- kakav je plan za Bliski istok i
- kakva je zamisao kompletne Evrope, koliko ce zemalja uci u Evropu.

To su tri velika pitanja za 2004. godinu.

U osnovi mi smo pokusavali da razvijemo plan za 4 ili 5 godina po kome bi se sve zemlje zapadnog Balkana integrisale u Evropsku Uniju i NATO i koji ce imati zajednicki pristup pitanju Bliskog istoka i kompletiranju EU. Takodje smo rekli da je to ono sto su doktor Berzinski i predsednik Havel nazvali trecom i poslednjom fazom savremene evropske istorije.

Ono sto primecujemo je:

- da je ujedinjenje Nemacke donelo 18 miliona ljudi,
- pa prethodni krug koji ce se završiti sledeceg ponedeljka - 43 miliona ljudi...
- U trecjoj fazi ima mnogo ljudi koji zelee da znaju svoju vezu sa EU. Ovaj treci krug obuhvata Tursku i postavlja se pitanje da li ce i Turska pristupiti.
- **U sledecih nekoliko godina treba da pokusamo da odgovorimo na nekoliko**

razliciti hpitanja:

1. da li je Bosna nacija,
2. da li je Turska deo Evrope, i
3. da li su sve zemlje ispunile standarde demokratije i ljudskih prava EU.

- **Prvi projekat** se ticao stalnog mira na Balkanu,
- **drugi** se ticao nove vizije sistema Crnog mora, i
- **treci projekat** se ticao klasicnih granica Evrope.
- **Poslednja diktatura u Evropi je u Minsku pod rezimom Lukasenka.**
- **Kijevo ne moze da odluci da li ce slediti put Evrope ili nece, a**
- **Moldavija pokusava da resi nacionalno pitanje.**

Ovo su sve evropska pitanja plus postoji i pitanje Bliskog istoka.

Sada cu vam pokazati sta je sve ostalo posle "Big Bang" prosirenja prosle godine na Balkanu.

Sve istocne zemlje Balkana su sada u NATO-u, a i dat im je rok da do 2007. budu u EU.

Sta se desava na zapadnom Balkanu:

1. imamo tri zemlje na obali koje saradjuju na postizanju nekih strateskih ciljeva,
2. EU igra veliku ulogu u Makedoniji i u Bosni,
3. tako da su Kosovo i Bosna sada na neki nacin medjunarodni protektorati,
4. a i struktura samog ustrojstva u SCG podrazumeva veliko ucesce EU.

Ovo na neki nacin lici na vrtic za demokratiju i to je dobro s obzirom da su sve evropske institucije na neki nacin ukljucene ovde.

Ako pogledamo **sledeci slajd jadranske oblasti sa ove tri drzave, videcemo da je rec o multietnickom, multiverskom sporazumu sa vise ciljeva. Ova jadranska oblast je jedna od najuzbudljivijih stvari koje su stvorene. Ovo je primer stvari koje stvaramo.**

Na zapadu je jadranski trougao, na istoku je NATO. Sigurnosne strukture pocinju da se stvaraju u saradnji sa Beogradom. Ako pogledate nivo koordinacije koji smo videli za vikend, Srbija se ponasa kao da je vec u Partnerstvu za mir. Na vrhuncu krize ministar Tadic je stupio u kontakt sa generalnim sekretarom NATO-a u Bratislavi u cetvrtak uvece, i to je upravo onaj tip razgovora koji se odvija izmedju demokratskih zemalja u Evropi.

Ovaj slajd treba da pokaze ljudima da su zapadne balkanske zemlje sada tamo gde su balticke zemlje bile pre cetiri godine.

Neki ljudi u Beogradu su skloni da kazu da ne treba brinuti o EU s obzirom da je to 10 godina daleko od nas, ali cinjenice to ne govore jer se **Beograd sada nalazi tamo gde je Bratislava ili Riga bili oko 36 meseci pre prikljucenja obema institucijama, EU i NATO-u.**

Ovo je bio sveobuhvatan plan koji smo pokusavali da stvorimo.

Na vrhu imamo NATO samit u Istanbulu planiran za 2006. godinu. Vidimo da ce u junu EU ici u Dublin i da ce 2007. EU imati drugoveliko prosirenje, ali se postavlja pitanje sta jadranska grupa zemalja radi u ovom trenutku po tom pitanju. One ce ici na samit u Istanbulu da nadju zajednicki jezik i da pokusaju da udju u NATO 2006.

Zatim sta u osnovi BiH, SCG i Kosovo pokusavaju da urade?

1. **Oni moraju uci u Partnerstvo za mir da bi poceli proces**, i ovo je stari stav da , kako je sekretar Grosmanpredlagao ,

2. **status Kosova treba da pocne 2005.**

Turska radi nesto drugo, cela Turska je fokusirana na Kipar i EU.

A sto se tice Ukrajine, ona radi nesto trece - pokusava da pronadje koncept ili strategiju kako uopste da razgovara sa EU ili NATO-m. Bitna cinjenica je da je ostalo samo jos 24 meseca do prvih glavnih odluka u drugoj polovini ove decenije, a vidite i dva glavna plana: jedan se odnosi na jug Evrope , a jedan na istok.

Takodje moramo reci da **postoje**:

1. **neke zemlje koje imaju problema sa EU i da su to zrtve diskriminacije, a one su narocito fokusirane na prijem u EU.**

2. **Drugu grupu zemalja cine zemlje bivse Jugoslavije, koje zovemo zrtvama rata, a koje su usredsredjene na prijem u Partnerstvo za mir i kao i na resavanje finalnog statusa Kosova.**

3. **U sledecu grupu zemalja spadaju zemlje koje su nazvane zrtvama zaborava - Gruzija, Azerbejdzan i Jermenija, i tamo se desava nesto fundamentalno drugacije u odnosu na zbivanja na Balkanu. Sve zemlje jugoistocne Evrope imaju mogucnost punopravnog clanstva u svim evro-atlantskim institucijama. Ove zemlje, naprotiv, ne traze clanstvo, one traze uspostavljanje odnosa sa evropskim institucijama.**

4. **I poslednju grupu zemalja cine same zemlje zrtve koje zapravo i ne znaju u kom pravcu se krecu, koje rade u domenu strategije pojasa Crnog mora .**

Eto gde se EU nalazi danas. Ovo je ideja kako bi jedna prosirena Evropa mogla da izgleda. Sve ove drzave na neki nacin pokazuju interesovanje da se prikljuce evropskim institucijama.

Takodje postoji ideja da ce se na kraju krajeva zeleti da se uspostave odnosi sa Rusijom, a tu je i problem Bliskog istoka.

Ako se izvrši proširenje EU, dva velika izazova se postavljaju danas:

1. uspostavljanje odnosa sa Rusijom i postavljanje scene za liberalizaciju i demokratizaciju odnosa na Bliskom istoku .
2. Da bismo zaokružili ovu zajednicu moraju se uspostaviti odnosi sa tri velike prestonice: Ankarom, Beogradom i Kijevom.
3. Ovo su zemlje koje pokušavaju da se priključe Evropi, znači 25 plus 3 zemlje.

Ovo je politika novog susedstva. Imamo članice, imamo kandidate i siru Evropu. Sta smo pokušavali da kazemo i pre više godina je **kako su strateske politike Brisela i Vasingtona slične.**

U ovom delu sveta svakoj od zemalja ponudjeno je ucesce u EU i NATO-u, samo je pitanje da li ce ono biti i prihvaceno.

To je veliko pitanje. Ovo je konceptualni i teorijski argument napravljen pre od godinu dana, reci cu vam sta su zemlje saveznice po tom pitanju rekle:

uspostavljanje trajnog mira na Balkanu mora biti prvi prioritet Evro-Atlantika. Devet predsednika vlada je potpisalo ovaj dokument. Zemlje ovog regiona su napravile veliki progres, napredovale su, sto treba priznati.

A na cetvrtom samitu u Istanbulu bice ponudjeno Hrvatskoj, Albaniji i Makedoniji da se prikljuce clanicama NATO zemalja, a Bosni i Srbiji bice ponudjeno da se prikljuce Partnerstvu za mir.

Kljucne tacke priprema Hrvatske za uclanjivanje u EU, kao i kandidatura Makedonije za EU.

A kako se priblizavamo resavanju pitanja statusa Kosova, zapadu je potrebna jedna strategija za punu integraciju zemalja zapadnog Balkana u obe institucije, i NATO, i EU.

Rec je o tome da se jedna trecina zemalja obraca drugim dvema trecinama po pitanju onoga sto podrzavaju. One kazu da vidimo znake promena na jugu, tako da i delovanje EU i NATO-a na istoku predstavljaju poteze ka integraciji.

1. **Znaci integracija tog regiona Crnog mora je drugi veliki izazov koji imamo, a**
2. **treci zadatak koji su devetorica ministara postavili je promocija odnosa i blize veze sa Ukrajinom i Belorusijom, tako da se u Belorusiji zahteva kraj diktature i kršenja ljudskih prava.**
3. **A kao uslov za odnose sa Evropom u Ukrajini su slobodni i fer izbori koji treba da se održe krajem oktobra.**
4. **A razmatranje priključivanja Turske EU pokazuje njenu otvorenost ka svim verama i ubedjenjima. Tako da razmatranje prijema Turske treba da bude cetvrta nova osnova politike EU. Konacno oni govore o pitanjima kao sto su terorizam, siromastvo, diktatura. Tako da vojna reakcija na terorizam nije dovoljna.**

Potrebno je da postoji okrenutost ka demokratiji. Mozemo reci da se **Vasington i Brisel slazu kada je rec o nekim smernicama po pitanju daljeg delovanja. Novi saveznici su posveceni toj slici prosirene Evrope**

.
Oni takodje prirodno saosecaju sa postkomunistickim zemljama kao sto je Srbija u njihovim naporima da se prikljuce ovim institucijama
.

Tako da je moja poruka i vlastima ovde u Beogradu da je tri i po meseca pre kljucnog samita u junu ovo pravo mesto na kome treba biti. Znaci, svi se slazu da treba naci prave principe i nacine kako pristupiti problemima.

Kao sto znate, pocetkom juna bice redom tri vazna samita:

1. **samit osam najrazvijenijih zemalja sveta u Gruziji koji ce se**

baviti pitanjem istoka,

1. **zatim samit u Dublinu koji ce na neki nacin spojiti vizije i strategije Brisela i Vasingtona i, konacno**

2. NATO samit u Istanbulu, koji će usmeriti instrumente NATO-a prema ciljevima koji treba da se odrade.

Sve će se to odigrati u periodu od trideset dana, tako da možemo reći da je ovo prilično dramatičan period. To je ono na čemu ja radim i sada bismo možda mogli da diskutujemo o tome

II

Prezentacija

Komentari Ivice Stojanovića i ono što je moglo da se iz Power Point prezentacije gospodina Džeksona prebaci u Word

§ Hvala svima što ste dosli.

§ Ovo je jedinstvena prilika za mene.

§ Danas bih želeo da uradim dve stvari:

§ Prvo bih želeo da vam prikažem nekoliko slajdova o strateškom brifingu koji smo radili ove godine i koji se zove "Granice slobode".

Bruce P. Jackson

§ Ovaj konceptualni brifing treba da opiše šta EU i NATO i institucije Zapada treba da se nadaju da će postići u godinama koje su pred nama.

Bruce P. Jackson

§ Želim da vam pokažem:

- buduću strategiju, ali bih
- takodje, voleo da vam pokažem i šta je bilo pogrešno.

Bruce P. Jackson

§ Potom, voleo bih da govorim o tome šta je postignuto u petak na sastanku sa premijerima u Bratislavi.

§ Takodje, želeo bih da govorim o tome šta mislim da su reakcije

**u Vašingtonu i Briselu na pokušaje
ponovnog etničkog čišćenja na Kosovu prošle srede.**

Ivica Stojanović

§ Gde su granice slobode i zar sloboda uopšte može da ima granice?

§ Ko je taj ko određuje granice slobode - vojne alijanse, NATO-pakt?

§ Pokušaj ponovnog etničkog čišćenja na Kosovu?

– Etničko čišćenje, s čije strani i nad kim?

Ivica Stojanović

– Ako je mislio da je to etničko čišćenje Šiptara nad Srbima, kako to misli “ponovno”, a do sada su govorili da samo Srbi vrše etničko čišćenje nad Šiptarima?

– U svetu se smatra da samo Srbi vrše etničko čišćenje nad Šiptarima, pa izjava “ponovno” može negde da se protumači da opet Srbi etnički čiste Šiptare.

Ivica Stojanović

A najverovatnije je mislio da osudi “ponovno” etničko čišćenje uopšte, pa nije bitno ko nad kim, Srbima će reći da je mislio na osudu etničkog čišćenja Šiptara nad Srbima, a u svetu neka misli ko kako hoće, on za svakoga ima odgovor.

Ivica Stojanović

Završetak Evrope

i

Vestfalski mir

Ivica Stojanović

Završetak Evrope

I

Ivica Stojanović

§ Da li je to demokratija da se bez odluke Saveta bezbednosti donese odluka o bombardovanju jedne suverene zemlje SR Jugoslavije?

Ivica Stojanović

§ Da li je to demokratija koja traži da jedino njeni vojnici (vojnici SAD) ne odgovaraju za ratne zločine pred legalno formiranim

sudom za ratne zločine (sud koji je konstituisala Genaralna skupština UN u skladu sa Poveljom UN), a da istovremeno sudi za ratne zločine drugima pred nelegalno osnovanim Haškim sudom (sud koji je konstitisao Savet bezbednosti UN što nema pravo po povelji UN)?

Ivica Stojanović

§ Da li je to demokratija u kojoj je pravedno upotrebiti moć za Irak, Jugoslaviju, Siriju, Avganistan da bi se borilo protiv terorizma (u stvari da bi se došlo do jeftinih sirovina), a kada se protiv istih tih terorista (Bin Laden, mudžahedini) bori u Bosni i Hercegovini i na Kosovu i Metohiji, to je nepravedana upotreba moći?

Ivica Stojanović

§ Ako se revolucijama 1989. godine izašlo iz “misterije” socijalizma nije li se sada ušlo u:

- misterije zaštite navodno ugroženih ljudski i manjinskim prava čija ugroženost se i bombama brani
- misteriju i ideološku mistifikaciju globalizacije i
- tranzicije

Ivica Stojanović

– Misteriju o viziji čoveka kao stvorenja koje poseduje inteligenciju i slobodnu volju, koji je kao sopstveno biće i stvorenje obdaren sposobnošću da razmišlja i sposobnošću da bira demokratiju koja se uteruje bombama?

Ivica Stojanović

Vestfalski mir

Vestfalski mir

§ Zaključen je, po završetku tridesetogodišnjeg rata, u Vestfalskim gradovima Minsteru i Osnabriku (oktobra 1648. godine) između cara Ferdinanda III, s jedne, i Francuske i Švedske, s druge strane.

Vestfalski mir

§ Posle dugih pregovora mir je sklopljen u Vestfalskim gradovima Minsteru i Osnabriku. Tako je okončan dugotrajni verski rat, po žrtvama i razaranju (Nemačka je izgubila oko polovine svog stanovništva i u svakom pogledu strašno unazadjena) jedan od

najsvirepijih ratova feudalnog doba.

Vestfalski mir

§ Odredbama ovog mirovnog ugovora najviše je bilo pogodjeno Nemačko carstvo od kojeg je oduzeto oko 100.000 km² teritorije. Švedska je dobila zapadnu Pomeraniju i manje oblasti na Baltiku (uz znatnu ratnu odštetu i mesto u nemačkom Reichstagu); Francuska osigurava vlast nad gradovima Mecom, Tulom i Verdenom i kontrolu nad Alzasom.

Vestfalski mir

§ Nemačka ostaje podeljena na mnoge države u kojima žive katolici, luterani i kalvinisti. Vestfalski mir oborio je autoritet cara i pape (koji ga nije ni priznao jer je sasvim zaobidjen u pregovorima) i izmenio političku ravnotežu u Evropi ojačavši uticaj Francuske, Švedske i Holandije. Priznanje »starih nemačkih sloboda« pretvara cara u ceremonijalnog vladara šarolike skupine nemačkih država.

Vestfalski mir

§ Bio je to kraj verskog rata u Nemačkoj, čiji se počeci vezuju za pojavu Martina Lutera (1517).

§ Od ovog vremena započinje period sekularizovanih država sa verskom tolerancijom, odnosno Vestfalski mir postavlja načela koja će biti na snazi u narednim vekovima.

Završetak Evrope II – Ivica Stojanović

§ Dakle, posle hladnog rata “završava” se Evropa.

§ Da bi se “završila” Evropa, na neki način se događa nešto slično što je prethodilo vestfalskom miru, samo ne u Evropi već na Balkanu u zemljama bivšeg SSSR, Iraku, Avganistanu itd.

§ Znači krajem hladnog rata budući da je NATO “izgubio” posao da brani Zapad od Varšavskog pakta, sada je dobio posao da “završi Evropu” i dovede je do nekog novog Vestfalskog mira.

Ivica Stojanović

§ Da li se na Balkanu dešava isto što i u Evropi sedamnaestog veka?

§ Da li nam je za to potreban NATO i neki novi vestfalski mir?

Ivica Stojanović

§ Kada su bile jedinstvene države SFRJ, SSSR i Češkoslovačka, a razjedinjena Nemačka i Evropa bila na nižem stepenu integriteta, kada su, kako je navedeno u citatu Pape Jovana Pavla II, čoveku inteligencija i slobodna volja utonule u misteriju socijalizma koja prevazilazi njegovo sopstveno biće, Balkan i zemlje bivšeg Varšavskog pakta nisu preživljavali ono što je Evropa preživljavala u 17. veku, pre Vestfalskog mira.

Ivica Stojanović

§ Sličnosti su samo u tome što su ratovi pre Vestfalskog mira i sam Vestfalski mir izmenili političku ravnotežu u Evropi, a pad berlinskog zida i raspad Varšavskog pakta je izmenio političku ravnotežu u svetu.

Ivica Stojanović

§ Događaji na Balkanu i u zemljama bivšeg Varšavskog pakta počeli su kada se ujedinila Nemačka koja je posle Vestfalskog mira, Prvog i Drugog svetskog rata bila razjedinjena i kada je Zapad video da se zemlje Balkana i Varšavskog pakta zbog unutrašnjih slabosti socijalizma raspadaju.

Ivica Stojanović

§ Dakle, unutrašnjim slabostima socijalističkog privrednog sistema i slabljenja zemalja bivšeg Varšavskog pakta, Zapad je preko zaštite navodno ugroženih ljudskih i manjinskih prava i borbe protiv terorizma, u ovim, većinom višenacionalnim zemljama, preko globalizacije i tranzicije, proizveo stanje koje samo u nekim elementima može da liči na stanje koje je prethodilo Vestfalskom miru

Ivica Stojanović

§ Dakle, «završavajući Evropu», Zapad je «našao posao» NATO paktu i «adaptirao jednu zastarelu alijansu iz 1949». Na najnačin Zapad je ostvario bezbroj interesa:

– ostvaruje svoje ekonomske interese maksimizacije profita preko unutrašnje i spoljnoekonomske liberalizacije, jeftine a kvalifikovane radne snage i jeftinih sirovina zemalja Balkana i zemalja bivšeg Varšavskog pakta.

Ivica Stojanović

– «Adaptirajući jednu zastarelu alijansu iz 1949.» godine odnosno spasivši NATO pakt, SAD su sebi omogućile dalji uticaj na Evropu i ne samo

uticaj već i kontrolu Evrope.

– «Adaptirajući jednu zastarelu alijansu iz 1949.» godine odnosno spasivši NATO pakt, SAD i druge članice NATO su i dalje zadržale potrebu još većeg investiranja u vojnu industriju što ima izuzetan značaj kada su u pitanju multiplikovani efekti povećanja investicija u privredi. Primera radi 80% privrede SAD je vezano za vojnu industriju.

Ivica Stojanović

• Zemlje koje ulaze u «Partnerstvo za mir» i u NATO, naručuju naoružanje većinom od SAD. To je dodatni multiplikatorski efekat i dodatna ekonomska korist prevashodno za SAD.

Ivica Stojanović

Dakle, ne radi se o nikakvom završetku Evrope, niti o moralnoj revoluciji, kako Zapad zove promene nastale u zemljama Istočne Evrope, većinom 1989. godine, kod nas 5. oktobra 2000. godine, a u Gruziji nedavno. Radi se o čisto ekonomskom interesu, a sve ostale priče su ideološke i kvazimoralističke magle i pridike, iza kojih stoji čist ekonomski interes, kako je to nekad bilo u bivšim socijalističkim zemljama, kada je iza idoloških parola i ideološke magle, takođe, stajao čist ekonomski interes onih koji su bili na vlasti u socijalističkim zemljama.

Evolucija

NATO-a

Evolucija

NATO-a

Evolucija

NATO-a

Evolucija

NATO-a

Evolucija

NATO-a

Bruce P. Jackson

§ Postoje tri glavne oblasti gde bi se Evropa mogla prosiriti

- Jadranska oblast - Balkan,
- Crno more i

- evropski istok - Ukrajina.

“Veliki prasak”

Europe in 2003

Bruce P. Jackson

§ U osnovi postoje tri velika pitanja na pocetku 2004.godine

- kakav je odnos preko Atlantika - izmedju Vasingtona i Evropske Unije,
- kakav je plan za Bliski istok i
- kakva je zamisao kompletne Evrope, koliko ce zemalja uci u Evropu.

Istorijski kontekst : 1989 – 2010

Treca faza evropske istorije

Program posle Praga

Crno more

Sediste rata u Evropi (1877)

Balkan ski sigurnosni sistemi

od 1878

Ivica Stojanović

§ U XVIII veku kada su evropske sile počele da vrše vojni diplomatski i ekonomski pritisak na Osmansko carstvo otvoreno je

ISTOČNO PITANJE

Ivica Stojanović

§ Istočno pitanje predstavlja borbu zapadno evropskih sila i Rusije oko podele evropskog dela Turske odnosno Balkana.

Ivica Stojanović

§ Treći rat Rusije protiv Turske bio je najuspešniji.

§ Rusija je prethodno sklopila sporazum sa Austro-ugarskom o podeli interesnih sfera na Balkanu.

§ Rat je vođen 1877-1878.

§ Sanstefanskim mirom i berlinskim kongresom 1878. godine, rat je okončan.

Ivica Stojanović

§ Pod protiskom Engleske i Austrije Sanstefanski mir je izmenjen u Berlinu 1878. godine.

- Srbija, Crna Gora i Rumunija postale su nezavisne

– Od Bugarske je stvorena autonomna Kneževina Bugarska i Istočna Rumelija pod sultanovim siverenitetom

Ivica Stojanović

§ Bosna i Hercegovina su date na upravu Austro-ugarskoj

Pojavljivanje balkanskog sigurnosnog sistema

Pojavljivanje balkanskog sigurnosnog sistema

Jadranska povelja

II evropski sigurnosni sistem

Nova Fulda praznina

Mogućnosti Crnog mora

Novi “Svileni put”

Zamrznuti konflikti

Shematski plan za

juzni Kavkaz

Pitanje

evropskog

istoka

Centralizacija

istocne Evrope

Ponovna centralizacija

Ukrajine

Granicni pojasevi

Decenija odluke za 170 miliona Evropljanja

Svetski raspored

Kompletiranje Evrope

Kompletiranje Evrope

Kompletiranje Evrope

Kompletiranje Evrope

Kompletiranje Evrope

Kompletiranje Evrope

Evropski pogled

na evropsku buducnost

Evropski pogled

na evropsku buducnost

Evropski pogled

na evropsku buducnost

Evropski pogled

na evropsku buducnost

Evropski pogled

na evropsku buducnost

Zakljucak

**§ Postoje dve konkurentne vizije buducnosti Evrope:
jezgrovita Evropa i kompletirana Evropa.**

**§ Odluke u narednih 48 meseci ce uticati na 170 miliona ljudi i na
evro-atlantsku zajednicu u narednom periodu.**

**§ Treca faza evropske istorije ce se nadmetati sa najnestabilnijim
regionima Evrope: Balkanom,
Kavkazom i Crnim morem, i ukrajinskim granicnim pojasom.**

**§ Stalni mir na Balkanu zavisi od mogucnosti
drzava centralnog Balkana da pristupe prikljucenju NATO-u i EU
Bez vece Evrope, ne mozemo se nadati demokratskom vecem
Bliskom istoku.**

**Lav Tolstoj je u svom romanu „Rat i mir” napisao da je uочи 1812.
došlo do „koncentrisanja zapadnoevropskih snaga koje su krenule
sa Zapada na Istok ka granicama Rusije”. Bilo bi zanimljivo šta bi
rekao veliki pisac danas, kada bi bacio pogled na Evropu na
početku 21. veka.**

**Skoro 60 godina posle Jalte, SAD su najmoćnija sila današnjice,
dok se jedna nova geografija sveta uobličava. Rat protiv bivše
Jugoslavije, Avganistana i Iraka samo je deo jedne šire slike za
prekrajane karte sveta u okviru čega je NATO postao globalan.**

**Prvi put u svojoj istoriji NATO je stupio na teritoriju nekadašnjeg
Sovjetskog Saveza. Tri baltičke zemlje, Estonija, Letonija i
Litvanija istovremeno su pristupile zapadnom vojnom savezu, kao**

i Slovačka, Slovenija, Rumunija i Bugarska, tako da NATO sada broji 26 članica.

- Bugarska i Rumunija, sada su vojna uporišta NATO i Amerike za delovanje prema Iraku i Avganistanu.
- Američke aviocisterne za popunu gorivom aviona tokom leta stalno su stacionirane u bazi Burgas u Bugarskoj, a preko Rumunije ide tranzitni vazdušni saobraćaj američke vojske za Avganistan.

- Dakle, NATO ide sve dalje na Istok.
- Čak je i Kina ostala usamljena.
- Usamljena Kina upravo zbog toga nudi početak dijaloga sa zapadnim vojnim savezom, jer je svesna da Amerikanci i NATO nisu došli u Avganistan zbog Bin Ladena, već zbog avganistanske geostrateške pozicije.

- Hiljade buldožera i inženjerijskih mašina utvrđuju i proširuju ovih dana aerodrome u Bagramu, severno od Kabula, i u Kandaharu. Amerikanci i NATO došli su u Avganistan da bi tamo ostali dugo.

- Iz Avganistana se lako kontroliše Iran, ruski Sibir, Kavkaz i Kaspijski region, severozapadni islamski deo Kine, Pakistan.

- Avganistan je zapravo već 27. članica NATO...
U Pekingu su svesni da bi u budućnosti članice NATO mogle postati i Japan i Južna Koreja.

- Geopolitička realnost jeste da se NATO sada proteže od Atlantika do Avganistana, da pokriva Mediteran, Bliski istok, Crno more, Kavkaz i centralnu Aziju.

- U svetu koji se tako brzo menja, posebno u ratu protiv međunarodnog terorizma, dogodio se „veliki prasak” širenja NATO na Istok,

Tabela 3. (5. IV 2004)- b

<i>hrana</i>	<i>platno</i>
--------------	---------------

Domaća zem.	571.400 kg	571.400 m
-------------	------------	-----------

Strana zemlj.	160.000 kg	160.000 m
---------------	------------	-----------

Ukupno	731.400 kg	731.400 m
--------	------------	-----------

•hrana:

Domaća zemlja: (28.570 radnika X 20 kg kolika je proizvodnja po jednom radniku=571.400),

• Strana zemlja: (20.000 radnika X 8 kg kolika je proizvodnja po jednom radniku=160.000)

b) platno:

Domaća zemlja: (71.430 radnika X 8 m kolika je proizvodnja po jednom radniku=571.400),

• Strana zemlja: (80.000 radnika X 2 m kolika je proizvodnja po jednom radniku=160.000)

Dakle,

• domaća zemlja proizvodi 571.400 kg. hrane i 571.400 m platna, a

• strana zemlja proizvodi 160.000 kg hrane i 160.000 m platna,

• Ukupno:

– 731.400 kg hrane i

– 731.400 m platna (tabela 3)

Međutim,

budući da je

• domaća zemlja

u proizvodnji platna angažovala 2,5 puta više radnika nego u proizvodnji hrane (Tabela 2),

cena platna u domaćoj zemlji će da bude 2,5 puta viša nego od cene hrane,

a budući da je

• strana zemlja

u proizvodnji platna angažovala 4 puta više radnika nego u proizvodnji hrane,(Tabela 2)

cena platna u stranoj zemlji će da bude 4 puta viša od cene hrane.

Kada se domaća i strana zemlja otvore, trguju i specijalizuju,

autarhične cene konvergiraju i uspostavlja se ravnotežna cena hrane i platna u obe zemlje.

Ravnotežna cena

platna

nalazi se negde između:

- *cene platna u domaćoj zemlji, koja je 2,5 puta viša od cene hrane,*
- i*
- *cene platna u stranoj zemlji koja je 4 puta viša od cene hrane.*

Ravnotežna cena

hrane

nalazi se negde između:

- *cene hrane u domaćoj zemlji, koja je 2,5 puta niža od cene platna,*
- i*
- *cene hrane u stranoj zemlji, koja je 4 puta niža od cene platna.*

Specijalizacija zemalja u proizvodnji samo jednog proizvoda kod koga imaju komparativne prednosti

Recimo da je:

- *ravnotežna cena hrane 1, a*
- *ravnotežna cena cena platna 3.*

Domaća zemlja

ima apsolutnih prednosti u proizvodnji i hrane i platna,

Kod proizvodnje hrane domaća zemlja je

2,5 puta produktivnija

od strane zemlje, a

- ***kod proizvodnje platna domaća zemlja je***

4 puta produktivnija

od strane zemlje.

Komparativne prednosti

domaće zemlje

su u proizvodnji platna gde je 4 puta produktivnija

od strane zemlje.

Komparativne prednosti strane zemlje - I

- **Strana zemlja**
- *nema apsolutnih prednosti ni kod jednog proizvoda, ali je*
- *u proizvodnji hrane 2,5 puta manje produktivna od strane zemlje, a*
- *u proizvodnji platna je 4 puta manje produktivna od strane zemlje.*

Komparativne prednosti strane zemlje - II

Dakle, strana zemlja je relativno manje produktivna u proizvodnji hrane nego u proizvodnji platna od domaće zemlje, što znači da ima komparativnih prednosti kod proizvodnje hrane.

U interesu obe zemlje je:

- *da se specijalizuju u proizvodnji onog proizvoda kod koga imaju komparativnih prednosti i*
- *da jedan deo tih proizvoda razmenjuju za proizvode kod kojih nemaju komparativnih prednosti.*

U tom slučaju proizvodnja u domaćoj i stranoj zemlji bi izgledala na sledeći način:
(Tabela 4)

Tabela 4.

Hrana	platno	
• Domaća zem.		0
800.000m		
• Strana zem.	800.000 kg	
0		
• Ukupno	800.000 kg	
800.000 m		

a) hrana:

- *Domaća zemlja: Proizvodnja je jednaka nuli jer domaća zemlja u proizvodnji hrane nema komparativnih prednost.*
- *Strana zemlja: Strana zemlja ima komparativne prednosti u proizvodnji hrane i stoga svih 100.000 radnika koliko ih ima strana zemlja kada proizvede po 8 kg hrane to iznosi 800.000 kg hrane.*

b) platno:

- *Domaća zemlja: Proizvodnja platna iznosi 800.000 m. Domaća zemlja ima komparativne prednosti u proizvodnji platna i stoga svih 100.000 radnika koliko ih ima domaća zemlja kada proizvede po 8 m platna to iznosi 800.000 m platna.*
- *Strana zemlja: Proizvodnja je jednaka nuli jer strana zemlja u proizvodnji platna nema komparativnih prednosti.*

Da li od specijalizacije i trgovine imaju korist i domaća i

strana zemlja?

- *Domaća zemlja proizvodi 800.000 metara platna po ravnotežnoj ceni od 3 novčane jedinice za metar, što znači da bi njen društveni proizvod bio 2,4 miliona.*
- *Strana zemlja proizvodi 800.000 kg hrane po ravnotežnoj ceni od jedne novčane jedinice za kilogram, znači njen društveni proizvod bi bio 0,8 miliona.*

Ako se pođe od već pomenute pretpostavke da su ukusi potrošača u obe zemlje isti, takvi da na jedan kilogram hrane potrošači troše jedan metar platna, to znači da će u okvirima raspoloživog društvenog proizvoda potrošnja u obe zemlje da bude:

Tabela 5:

Potrošnja u domaćoj i stranoj zemlji u okvirima raspoloživog društvenog proizvoda

hrana		platno
Domaća zem.		600.000
kg	600.000 m	
Strana zemlja		200.000 kg
	200.000 m	
Ukupno		800.000 kg
	800.000 m	

Zaključci:

- *Domaća zemlja ima interes da razmenjuje 200.000 metara platna po ceni od tri novčane jedinice po metru za 600 tona hrane po ceni od jedne novčane jedinice za kilogram.*
- *Obim trgovine bi bio 600.000 novčanih u jednom i u drugom smeru i to je bolje rešenje u odnosu na proizvodnju i potrošnju u uslovima zatvorenih privreda:*

Specijalizacija i trgovina na osnovu komparativnih prednosti donose korist i stranoj i domaćoj zemlji a ne samo onoj zemlji koja ima apsolutnih prednosti u proizvodnji oba proizvoda. Donose korist i onoj zemlji koja nema apsolutnih prednosti ni kod jednog proizvoda.

IV. MEĐUNARODNI MONETARNI ODNOSI

10. V

4.1. Definicija deviznog kursa

192 str. Udžbenika

- Strani novac je na domaćem tržištu roba kao i svaka druga roba
 - Kao svaka roba i strani novac ima svoju cenu.
 - Cena stranog novca predstavlja devizni kurs.
 - Devizni kurs (engl. Rate of Exchange) je cena strane valute izražena u domaćem novcu.
 - Devizni kurs pokazuje koliko treba platiti jedinica domaćeg novca za jednu (ili 100) jedinica stranog novca (na primer, 1 USD = 50 dinara).
 - Strani novac je specifična roba zbog toga što na formiranje visine cene te robe odnosno na formiranje visine deviznog kursa utiče:
 - a) Odnos ponude i tražnje ove robe odnosno stranog novca na domaćem tržištu,
 - *ponuda strane valute (deviza) dolazi od izvoza a,*
 - *tražnja za stranom valutom (devizama) dolazi od uvoza.*
 - b) Budući da je strani novac istovremeno i merilo cena u zemlji koja je taj novac emitovala, na formiranje visine cena te robe odnosno *na formiranje deviznog kursa* utiču ču i m e re ekonomske politike zemlje koja je taj strani novac emitovala.

Međunarodna plaćanja

- Problem pretvaranja jedne nacionalne valute u drugu, i odnos u kome će se to pretvaranje izvršiti?
 - iza jedne jedinice nacionalne valute svakog učesnika u međunarodnim plaćanjima stoji:
 - *određena kupovna snaga nacionalne valute na nacionalnom tržištu, ili*

– *vrednost nacionalne valute koju su definisale monetarne vlasti određene zemlje.*

4.2. Formiranje i vrste deviznih kurseva

• Devizni kurs, odnosno cena strane valute izražena u domaćoj valuti može da se formira na sledeće načine:

- *sistemom fiksnih deviznih kurseva,*
- *sistemom fluktuirajućih deviznih kurseva.*

4.2.1. Sistem fiksnih deviznih kurseva

• Sistem fiksnih deviznih kurseva predstavlja takav sistem formiranja deviznih kurseva u kome se cena jedinice strane valute, izražena u domaćoj valuti, ustanovljava u jednom fiksnom iznosu koji odgovara odnosu valuta prema jednom konvencionalno izabranom zajedničkom imenitelju, odnosno valutnom paritetu.

Valutni paritet

• Valutni paritet je fiksni odnos nacionalne valute prema zlatu ili nekoj drugo valuti.

• Valutni paritet, odnosno fiksni odnos nacionalne valute prema zlatu predstavlja

Zlatni standard

Zlatni standard

• Zlatni standard predstavlja sistem fiksnih deviznih kurseva:

- *ako se iz jednog kilograma zlata kuje 1.000 dolara u SAD, a 4.000 maraka u Nemačkoj, onda je kurs dolara u Nemačkoj* 1 dolar = 4 marke.

• Kao sistem fiksnih deviznih kurseva zlatni standard je važio tokom devetnaestog veka i u dvadesetom veku do 1914. godine.

Period posle Prvog svetskog rata

• **Zlatno-polužni standard :**

- *otkupljivale su se samo cele poluge zlata,*
- *pokušaj da se ograniči domaća tražnja zlata kako bi se ono sačuvalo za međunarodna plaćanja.*

•Zlatno-devizni standard :

• *rezerve centralnih banaka na osnovu kojih su štampane novčanice sastojale su se ne samo od zlata već i od drugih*

konvertibilnih valuta . Kriza 1929-33. označila je kraj i ovog modifikovanog zlatnog standarda.

Bretonvudski monetarni sistem

- Posle Drugog svetskog rata Sporazumom u Breton Vudsu zasnovan je sistem fiksnih deviznih kurseva između članica MMF, koji je imao sličnosti sa zlatno-deviznim standardom.
- Po Bretonvudskom monetarnom sistemu fiksnih deviznih kurseva sve zemlje članice MMF su utvrdile vrednost svojih nacionalnih valuta u odnosu na američki dolar, a dolar je s druge strane bio konvertibilan (zamenljiv) u zlato po fiksnoj ceni od 35 \$ za uncu.

Američkim građanima nije bilo omogućeno da za dolare kupe monetarno zlato.

Zlato su za dolare mogli da kupe samo strane centralne banke .

Izuzetno dobra pozicija američkog dolara, bila je rezultat delovanja više ekonomskih i političkih faktora koji su postojali između dva svetska rata, za vreme rata i u poratnom razdoblju:

- ***posle Prvog svetskog rata SAD postaju prva industrijska i finansijska sila sveta.***
- ***drugi svetski rat ima slične efekte i privreda SAD i dalje jača:***
 - *Finansijski fondovi iz drugih zemalja odlaze u SAD gde imaju veću bezbednost i bolju priliku za upošljavanje.*
 - *Kraj Drugog svetskog rata SAD su dočekale sa rezervama zlata u vrednosti od 20 milijardi dolara, (računato po ceni od 35\$ za jednu finu uncu zlata).*
 - *Već 1949. godine, SAD imaju rezerve zlata u vrednosti od 25 milijardi dolara, (računato po ceni od 35\$ za jednu finu uncu zlata) odnosno 60% svetskih rezervi zlata.*

-Navedeni porast rezervi zlata u SAD, rezultat je čuvene "gladi za dolarima"

-Za vreme obnove Evrope raste tražnja za američkom robom i tehnologijom.

Za dolare je moglo da se dobije sve:

-mašine, oprema, tehnologija, oružje, hrana i bilo koja druga nacionalna valuta.

- Zbog toga monetarne vlasti mnogih zemalja svoje monetarne rezerve drže u dolarima.

• U periodu od 1950 do 1957. deficit američkog platnog bilansa

premašio je iznos od 10 milijardi dolara, ali su rezerve zlata smanjene samo za 1,7 milijardi, dok je glavnina deficita finansirana dolarsk

im potraživanjima od pretežno evropskih stranaca.

- Za to vreme su evropske zemlje članice Evropske platne unije, primera radi 1950. godine, raspolagale sa kapitalom u iznosu od samo 271,6 miliona dolara.*

-Tek 1958. godine, kada su privrede evropskih zemalja ojačale i kada su valute desetak članica Evropske platne unije postale konvertibilne, situacija počinje da se menja:

-Smanjuje se "glad za dolarima"

-Opada poverenje u dolar

-Evropske centralne banke svoja dolarska potraživanja sve više konvertuju u zlato

- Sada taj deficit amerikanci ne mogu da pokriju dolarskim potraživanjima od evropskih stranaca kao u periodu 1950-57,*

zbog toga što amerikanci

da bi podstakli poslovnu aktivnost kamatne stope drže na niskom nivou, a

zapadnoevropske

valute postaju konvertibilne i njihove banke nude više kamatne stope.

- Znatni iznosi kapitala odlaze u Evropu.*
- Centralne banke evropskih zemalja počinju sve veće iznose dolara da konvertuju u zlato, a*

američke zlatne rezerve su se stalno topile, sa 25 milijardi u 1949. godini, na 20,6 milijardi u 1958, 17,8 u 1960 i tako dalje sve do 1968. godine kada su iznosile samo 10,9 milijardi dolara.

- 1962. godine, američki Sistem federalnih rezervi – FED – (američka centralna banka) počinje da stvara fondove i u valutama zapadnoevropskih zemalja za otkup dolarskih potraživanja stranaca da bi se izbegao odliv zlata.*

- Međutim, ovakav sistem je vodio nestabilnosti. Kumuliranje američkog platnobilansnog deficita i porast dolarskih potraživanja stranaca, vodili su smanjenju poverenja u dolar, a svaki monetarni sistem sem onog koji je zasnovan na zlatnom standardu počiva na poverenju.*

- Pedesetih i početkom šezdesetih godina međunarodna*

trgovina je rasla za oko 6% godišnje, a monetarne rezerve zlata povećale su se za oko 1,6%.

- To je izazvalo nestašicu sredstava međunarodnih plaćanja.
- *Dodajna sredstva za narasla međunarodna plaćanja bilo je moguće obezbediti povećanjem iznosa rezervne valute, odnosno dolara, u rukama drugih zemalja, što u stvari znači povećanje deficita platnog bilansa SAD. Za tako nešto bilo je potrebno puno poverenje u stabilnost rezervne valute i njena zamenljivost za zlato što tokom šezdesetih godina nije postojalo kao u razdoblju od 1950. do 1957. godine.*
- *Međutim, budući da je poljuljano poverenje u dolar kao rezervnu valutu i da su smanjene rezerve zlata u odnosu na stopu rasta međunarodne trgovine, nametala se potreba reformisanja međunarodnog monetarnog sistema.*

Stvoreni su uslovi za napuštanje bretonvudskog sistema fiksnih deviznih kurseva.

- Avgusta 1971. godine, SAD ukidaju spoljnu konvertibilnost dolara u zlato, čime je srušen noseći stub bretonvudskog međunarodnog monetarnog sistema.
- Decembra 1971. godine, dolar devalvira prvi put posle 1934. godine: cena jedne fine unce zlata povećana je sa 35 na 38 dolara, što predstavlja devalvaciju dolara za 7,8%.
- Februara 1973. godine, dolazi do nove devalvacije dolara za 10%.
- Marta 1973. godine, konačno se odustaje od utvrđivanja deviznih pariteta i većina zemalja prelazi na režim fluktuirajućih deviznih kurseva.

Međunarodni monetarni sistem kakav je konstituisan u Breton Vudsu prestao je da postoji.

4.2.2. Sistem fluktuirajućih deviznih kurseva

- Sistem fluktuirajućih deviznih kurseva predstavlja takav sistem deviznih kurseva u kojem se kursevi formiraju u zavisnosti od ponude i tražnje deviza.
- Ovaj sistem deviznih kurseva se ne zasniva na odluci nadležnih organa u jednoj zemlji.
- Ponuda deviza dolazi od izvoza a tražnja od uvoza.
- Kada raste devizni kurs (veća tražnja od ponude za devizama) cene domaćoj robi računato u stranoj valuti padaju i to podstiče izvoz, dok u isto vreme cene stranoj robi, računate u domaćoj valuti rastu, što obeshrabruje uvoz.

Rast kursa

- **Jedan evro vredi 64 dinara.**
- *Izvoznik iz Srbije proda u Nemačkoj jednu olovku po ceni od jednog evra.*
- *Za jedan evro u Srbiji izvoznik će da dobije 64 dinara, odnosno izvoznik je jednu olovku prodao u Nemačkoj za 64 dinara.*

Poraste devizni kurs, odnosno poraste cena strane valute izražena u domaćem novcu i sada jedan evro vredi 74 dinara.

-Kada u Nemačkoj proda jednu olovku po ceni od jednog evra, izvoznik sada za taj jedan evro, odnosno za prodatu jednu olovku dobije 74 dinara.

Istovremeno, cena u evrima po kojoj izvoznik prodaje jednu olovku u Nemačkoj je ista, jedan evro.

Međutim, Zbog toga što je skočio devizni kurs, odnosno skočila je cena strane valute izražena u domaćem novcu i sada jedan evro vredi 74 dinara.

izvoznik je od dobijenog evra od prodate jedne olovke u Nemačkoj u Srbiji dobio 74 dinara.

- *Znači, cena po kojoj je izvoznik prodao olovku u Nemačkoj je 74 dinara.*
- *Pre nego što je skočio devizni kurs, izvoznik je u Nemačkoj jednu olovku prodavao za 64 dinara.*
- *Znači kod skoka kurseva (veća tražnja od ponude) cene domaćoj robi računato u stranoj valuti padaju*
- *Kada je jedan evro bio 64 dinara cena olovke je bila jedan evro, a sada kada je evro 74 dinara, cena olovke je 0,84 evra*

• Smanjenjem prodajne cene olovke u Nemačkoj sa jednog evra na 0,84 evra, omogućava izvozniku da bude konkurentniji.

- **Dakle, skok kursa podstiče izvoz**
- **Porast izvoza, međutim, neće ostati bez posledica na kretanje , odnosno porast cena tih proizvoda.**
- **Porast izvoza znači porast inostrane tražnje.**
- **Porast tražnje utiče na postepeni porast cena tih proizvoda na domaćem tržištu.**
- **Na porast cena domaćoj robi uticaće takođe i porast cena**

stran e robe (preko deviznog kursa) koja ulazi kao input u domaće tokove reprodukcije

Primeri radi:

- ***U isto vreme cene stranoj robi, računate u domaćoj valuti rastu, što obeshrabruje uvoz.***
- **Jedan evro vredi 64 dinara.**
- *Uvoznik iz Srbije kupi u Nemačkoj jednu olovku čija je cena jedan evro.*
- *Dakle, uvoznika olovka košta 64 dinara.*
- **Skoči devizni kurs i sada jedan evro vredi 74 dinara.**
- *Olovka u Nemačkoj za uvoznika iz Srbije i dalje košta 1 evro.*
- *Međutim, uvoznik olovke će sada morati cenu olovke koju prodaje u Srbiji da poveća za 10 dinara. To je iznos za koji je skočio devizni kurs dinara u odnosu na evro.*

Pad kursa

- **Kod pada deviznog kursa cene domaćoj robi računate u stranoj valuti, rastu i to:**
 - *destimulativno deluje na izvoz,*
 - *dok u isto vreme cene stranoj robi, računate u domaćoj valuti, padaju i to stimuliše uvoz.*
- **Opadanje izvozne tražnje utiće na smanjenje cena tih proizvoda na domaćem tržištu.**
- **Osim toga, pad cena uveznoj robi delovaće u pravcu da i cene domaćoj robi počnu padati.**

Argumenti u korist fluktuirajućih kurseva

- **smatra se da će tržišne snage najbolje utvrditi cenu pojedinih valuta;**
- **sistem fluktuirajućih kurseva bolje štiti domaću privredu od inostrane konkurencije (pritiska spolja);**
- **ovaj sistem deviznih kurseva ostavlja u prvo vreme domaće cene stabilnim.**

Argumenti protiv sistema fluktuirajućih deviznih kurseva

- **Fluktuirajući devizni kursevi predstavljaju dodatne teškoće proizvođačima, prodavcima i kupcima, jer ne mogu unapred da predvide njihova kretanja (s obzirom na česta kolebanja) i nisu podesni za kalkulacije u međunarodnim ekonomskim transakcijama.**

- Ovaj sistem unosi i poremećaj u tokove međunarodne trgovine, jer robe ulaze u ove tokove prema situaciji na tržištu deviznih kurseva. Pomeraju se izvozna i uvozna tačka pri kojoj se isplati izvoziti odnosno uvoziti.

- Fluktuirajući devizni kursevi su znatno više nego fiksni rezultat špekulativnih kretanja.

4.2.4. Mnogostruki devizni kursevi

- *Kada dve ili više zemalja imaju režime fiksnih deviznih kurseva:*

- *odgovornost za održavanje fiksnih deviznih kurseva može da bude podeljena na različite načine između centralnih banaka:*

- *Ukoliko se na primer radi o dve zemlje, tada postoje tri bazična modela podele odgovornosti:*

- *Zlatni standard - obe centralne banke mogu da prilagođavaju svoje valute u odnosu na zlato ili neku treću valutu*

- *Jedna od centralnih banaka može da preuzme punu odgovornost za održavanje fiksnog deviznog kursa, dok druga centralna banka posluje bez poklanjanja pažnje deviznom kursu, što je poznato kao model unilateralnog prilagođavanja (unilateral peg).*

- *Obe centralne banke mogu da dele odgovornost za održavanje fiksnog deviznog kursa, ali bez vezivanja za treću valutu ili zlato. Ovaj model se naziva kooperativno prilagođavanje (cooperative peg).*

Zlatni standard

- *Kada su dve ili više valuta povezane sa zlatom, one su istovremeno i međusobno fiksirane.*

- *Ponuda novca svake zemlje zavisili su od globalne ponude zlata.*
 - *Centralne banke su držale zlatne rezerve u obimu jednakom vrednosti emitovanog papirnog novca. Količina papirnog novca menjala se samo kada centralna banka prodaje ili kupuje monetarne zlatne rezerve.*

Unilateralno prilagođavanje

- *Sistem fiksnih deviznih kurseva, može da bude:*
 - a) *Devizni kurs po sistemu klizajućih pariteta (crawling pegged exchange rate) i*
 - b) *unilateralno prilagođavanje ili jednostrano klizajuće prilagođavanje (one order-peg)*

- a) *Fiksni devizni kurs po sistemu klizajućih pariteta (crawling pegged exchange rate)*

- režim u kome je kurs utvrđen od strane centralne banke

može biti promenjen ukoliko nastane promena okolnosti.

- centralna banka konvertuje domaću valutu u stranu valutu, i obrnuto da bi pomoću klizajućeg pariteta stabilizovala devizni kurs na nivou fiksnog deviznog kursa, odnosno na nivou koji je svojom odlukom fiksirala.

- Cilj tog ²klizanja² je održavanje postojećeg fiksnog deviznog kursa, ili, ako je došlo do poremećaja, ponovno uspostavljanje fiksnog deviznog kursa.

b) Fiksni devizni kurs po sistemu unilateralnog prilagođavanja

a

ili

jednostran

og

klizajuć

eg

prilagođavanj

a

(one order-peg)

jednostrano klizajuće prilagođavanje (one order-peg) je tipično za zemlje u razvoju koje su fiksirale svoju valutu u odnosu na valute neke industrijalizovane zemlje.

- U tom režimu zemlja u razvoju preuzima punu odgovornost za održavanje deviznog kursa na nivou koji je utvrđen.

- *Jedna zemlja vodi monetarnu politiku kojom štiti stabilnost kursa svoje valute i na taj način preuzima punu odgovornost za održavanje fiksnog deviznog kursa. To znači da ta zemlja i kupuje i prodaje devize po fiksnom deviznom kursu, a strana centralna banka ne preduzima nikakve akcije u cilju podrške određenom deviznom kursu.*

- *Bretonvudski monetarni sistem (1944-45) se temeljio na unilateralnom prilagođavanju.*

- *Sve zemlje su poslovale pod sistemom unilateralnog prilagođavanja prema*

američkom dolaru . Jedino monetarne vlasti SAD nisu intervenisale, odnosno nisu imale odgovornost za održavanje kurseva drugih zemalja. Sve druge zemlje su prilagođavale svoju monetarnu politiku monetarnoj politici SAD.

- *Ovaj metod fiksnog kursa primenjivala je i Jugoslavija tokom devedesetih godina, sa nešto izmenjenom varijantom 1994. godine i posle 2000. godine.*

- U suštini, zemlja koja ne interveniše u cilju stabilizacije deviznog kursa, po bretonvudskom sistemu to su SAD, a u slučaju Jugoslavije to je Nemačka, određuje monetarne varijable na isti način kao što je to činila količina zlata u uslovima zlatnog standarda.

- **Unilateralno prilagođavanje ili jednostrano klizajuće prilagođavanje**

(one order-peg) je tipično za zemlje u razvoju koje su fiksirale svoju valutu u odnosu na valute neke industrijalizovane zemlje.

- **To je u stvari takozvani**

Monetarni odbor

Monetarni odbor

- **Monetarni odbor (engleski: Currency board) je monetarna institucija koja, podrazumeva emisiju i povlačenje domaćih novčanica i kovanog novca u obimu u kome postoji ekvivalentan priliv ili odliv deviza rezervne valute.**

- **Na taj način se garantuje konvertibilnost emitovanih novčanica i kovanog novca u rezervnu valutu po fiksnom kursu.**

- **U sistemu monetarnog odbora uspostavljeno je automatsko emitovanje ili povlačenje domaćeg novca u obimu u kome postoji ekvivalentan priliv ili odliv deviza rezervne valute. Ovakvo 100% pokriće domaćeg novca rezervnom valutom garantuje održavanje fiksnog deviznog kursa i stalnu konvertibilnost između domaćeg novca i rezervne valute. Monetarni odbor garantuje cenovnu i valutnu stabilnost, odnosno unutrašnju stabilnost domaćih cena i spoljnu stabilnost deviznog kursa.**

- **Monetarna politika je potpuno automatska pošto monetarni odbor vrši emitovanje ili povlačenje domaćeg novca samo u obimu u kome postoji ekvivalentan priliv ili odliv deviza rezervne valute. Količina domaćeg novca u opticaju striktno zavisi od tražnje za tim novcem. Monetarni odbor će da emituje onoliku količinu domaćeg novca kolika je tražnja za njim. Pri tom u zamenu za domaći novac**

monetarni odbor treba da može da ponudi ekvivalentan iznos deviza rezervne valute.

- Uvođenjem monetarnog veća država gubi monetarni suverenitet. Centralna banka zemlje rezervne valute određuje iznos rezervi na čitavom valutnom području, uključujući tu i zemlje sa monetarnim odborom.

kooperativno prilagođavanje

- *Kooperativno prilagođavanje je slučaj kada se politika fiksnog deviznog kursa vodi uz podeljenu odgovornost više zemalja koje su po pravilu tesno povezane i međusobno sarađuju.*

- *Pogodan primer za kooperativno prilagođavanje je evropski monetarni sistem (EMS) koji je stvoren 1989. godine, sa težnjom da se ograniči fluktuiranje deviznih kurseva između zemalja tadašnje Evropske ekonomske zajednice.*

- *Uvedena je i nova monetarna jedinica Evropska novčana jedinica (European Currency Unit – ECU).*

- *Mehanizam uspostavljanja deviznih kurseva (Exchange Rate Mechanism – ERM) u evropskom monetarnom sistemu (EMS)*

predstavlja model prilagođavanja u uskim granicama varijacija kurseva između zemalja.

- *Uspostavljanjem evropskog monetarnog sistema uspostavljeno je prilagođavanje prema centralnom kursu za svaku zemlju Evropske unije i to iskazano preko cene jedne evropske novčane jedinice ECU u jedinicama valute svake zemlje. Centralni kursevi su fiksirani, ali se sporadično vrši njihova revizija u cilju prilagođavanja.*

- *Svaka članica evropskog monetarnog sistema imala je mogućnost da bira jednu od dve opcije:*

- uske okvire koji bi omogućavali fluktuiranje valuta u okviru 2,25% od centralnog kursa, i
- šire okvire, koji su omogućavali varijaciju čak i do 6% od centralnog kursa. Centralne banke bilo koje dve zemlje moraju da intervenišu kada njihovi bilateralni devizni kursevi dostignu utvrđene okvire.

- **Evropski monetarni sistem je imao karakter kooperativnog prilagođavanja, zbog čega se od svake zemlje očekivalo da deli teret prilagođavanja. Zbog toga su i intervencije bile zajedničke. Ukoliko jedna valuta ima tendenciju depresijacije, naspram neke druge valute, obe centralne banke moraju da intervenišu da bi otkupile slabu i prodale jaku valutu.**

- **Uspostavljanje posleratnog međunarodnog monetarnog sistema**

udžbenik str. 157.

- Zlatni standard je nestao početkom tridesetih godina, jer je ispoljio svu nemoć da spreči šokove i stresove svetske depresije i međunarodne finansijske krize toga vremena.

- Sa zlatnim standardom otišao je u nepovrat i efikasan automatski mehanizam sprečavanja platnobilansnih poremećaja, na koji su se oslanjale zemlje u jednom dugom vremenskom razdoblju.

Automatizam mehanizma sprečavanja platnobilansnih poremećaja u vreme zlatnog standarda

automatizam zlatnog standarda delovao je po principu spojenih sudova i sastojao se:

- u kretanju zlata iz zemalja sa *deficitom platnog bilansa* ka zemljama sa *suficitom*

om platnog bilansa,

što izaziva:

- a) smanjenje novčane mase i deflaciju kod zemalja *sa deficitom*,
- b) a povećanjem novčane mase i inflaciju kod zemalja *sa suficitom*.

a) Kada je u pitanju uspostavljanje ravnoteže u platnom bilansu, u zemlji i sa deficitom platnog bilansa

smanjenje novčane mase i deflacija vode:

- padu cena i nadnica,
- porastu konkurentske sposobnosti privrede,
- porastu kamatnih stopa,
- porast kamatnih stopa privlači inostrani kratkoročni kapitala koji je ima uravnotežavajuće dejstvo na platni bilans,
- uspostavljena spoljnoekonomska ravnoteža koriguje mehanizam cena, nadnica i kamatnih stopa.

b) Kada je u pitanju uspostavljanje ravnoteže u platnom bilansu, u zemlji sa suficitom platnog bilansa odvija se obratan proces, odnosno povećanje novčane mase i inflacija vode:

- porastu cena i nadnica,

- padu konkurentske sposobnosti privrede,
- padu kamatnih stopa,
- pad kamatnih stope odbija inostrani kratkoročni kapitala što ima uravnotežavajuće dejstvo na platni bilans,
- uspostavljena spoljnoekonomska ravnoteža koriguje mehanizam cena, nadnica i kamatnih stopa.

24. V

4.3. Funkcije deviznog kursa u međunarodnim plaćanjima

• U međunarodnim plaćanjima devizni kurs služi kao sredstvo za obračunavanje odnosa između nacionalnih valuta jednog rezidenta i nacionalne valute drugog rezidenta.

• *Odnos između nacionalne valute jednog rezidenta i nacionalne valute drugog rezidenta naziva se intervalutarni kurs.*

Intervalutarni kurs

može da se zasniva na:

saznanju o vrednosti valuta na nacionalnim tržištima (kupovne snage nacionalnih valuta – režim fluktuirajućih deviznih kurseva)

• ili taj odnos može da bude ustanovljen od strane monetarnih vlasti pojedinih zemalja (režim fiksnih deviznih kurseva).

Kada vrednost nacionalnih valuta ustanovljava monetarna vlast

• postavlja se pitanje na osnovu kog kriterijuma će monetarne vlasti, primera radi dve države, da utvrde vrednosti nacionalnih valuta, a potom i intervalutarni kurs koji, kako je rečeno, zavisi od utvrđenih vrednosti nacionalnih valuta?

• Budući da su kriterijumi na osnovu kojih monetarne vlasti utvrđuju vrednosti nacionalnih valuta stvar konvencije, javlja se neophodnost međunarodne saradnje u ovoj sferi.

Prema inicijalnom kriterijumu Međunarodnog monetarnog fonda

• valutni paritet, odnosno fiksni odnos nacionalne valute izražavao se prema zlatu, odnosno SAD dolaru.

- **Valutni paritet, (*odnosno fiksni odnos nacionalne valute prema s* *adržini zlata ili dolarskoj vrednosti*):**
 - podrazumeva da se preko medija zlata ili dolara izražava paritet (*fiksni odnos nacionalne valute prema zlatu odnosno dolaru*)
- odnosnih nacionalnih valuta
 - odnosno, ne podrazumeva da je data količina zlata odnosno SAD dolara i materijalno opredmećena u naciona
- lnoj valuti,
 - već u velični nacionalnog dohotka određene zemlje
- **Istini za volju, u istoriji međunarodnih monetarnih odnosa,**
kao što je već rečeno, u periodu zlatnog standarda postojali su sistemi u kojima je ustanovljena količina zlata bila opredmećena u novčanoj jedinici tako da je odnos nacionalnih valuta bio u stvari odnos njihovih kovničkih stopa.

U savremenom monetarnom sistemu

- **Valutni paritet (*fiksni odnos prema zlatu odnosno nekoj konvertibilnoj valuti*)** jedne valute omogućuje da se jedna jedinica nacionalne valute može u svako doba na zahtev imao ca te valute pretvoriti u drugu valutu i to na dva načina:

- ako imalac poseduje nekonvertibilnu valutu pretvoriće je u drugu nekonvertibilnu valutu zahvaljujući valutnom paritetu (*fiksnom odnosu prema zlatu odnosno nekoj konvertibilnoj valuti*)

koji imaju obe nekonvertibilne valute i

- odnosno ako imalac poseduje konvertibilnu valutu pretvoriće je u drugu bilo konvertibilnu, bilo nekonvertibilnu valutu zahvaljujući njenoj vrednosti na deviznim tržištima

Dakle,

pitanje se svodi na utvrđivanje i poznavanje intervalutarnog odnosa .

Intervalutarni kurs i veze između domaćih i inostranih odnosno svetskih cena

- **Zahvaljujući intervalutarnom kursu, funkcija deviznog kursa u međunarodnim plaćanjima se ispoljava i u uspostavljanju veze**

između domaćih i inostranih (svetskih) cena, kao i veze između domaće strukture cena i strukture svetskih cena.

4.4. Funkcije deviznog kursa u zaštitnoj politici zemlje

- Uopšte o zaštitnoj politici privrde jedne zemlje:

- Carina
- Devizni kurs – dopunska uloga

Devizni kurs u funkciji zaštitne politike privrede jedne zemlje

- Zahvaljujući promenama, devizni kurs može da štiti privredu jedne zemlje preko efekata koje te promene izazivaju na:

- *promene izvoznih cena*

- pri skoku deviznog kursa
- pri padu deviznog kursa

- *promene uvoznih cena.*

- *pri skoku deviznog kursa*
- *pri padu deviznog kursa*

- **promene izvoznih cena**

1. pri skoku deviznog kursa

DEVALVACIJA, DEPRESIJACIJA

- *Jedan evro je 64 dinara.*
- *Cena po kojoj naš izvoznik izvozi olovku u Nemačku je jedan evro.*
- *Kada je jedan evro 74 dinara, da bi naš izvoznik opet dobio 64 dinara u Srbiji, on olovku može u Nemačku da izveze po ceni od 0,84 evra.*
- *Dakle, zbog skoka deviznog kursa cene domaćoj robi koja je namenjena za izvoz pa daju*
, normalno
računato u stranoj valuti

- ***Smanjenjem prodajne cene olovke u Nemačkoj sa jednog evra na 0,84 evra, omogućava izvozniku da bude konkurentniji.***

- ***Dakle, skok kursa smanjuje prodajnu cenu domaćih proizvoda u inostranstvu,***
odnosno izvoznju cenu i na taj način podstiče izvoz.

- **promene izvoznih cena**

2. pri padu deviznog kursa

- REVALVACIJA, APRESIJACIJA-

- *Jedan evro je 64 dinara.*

- ***Cena olovke koja se izvozi u Nemačku je i dalje jedan evro.***
- ***Kada evro padne na 54 dinara, naš izvoznik tu olovku sada mora u Nemačkoj da proda po 1,16 evra, da bi opet dobio za jednu olovku 64 dinara koliko je dobijao kad je jedan evro bio 64 dinara.***
 - ***Dakle, zbog pada deviznog kursa cene domaćoj robi koja je namenjena za izvoz rastu, normalno računato u stranoj valuti***
- ***Povećanje prodajne cene olovke u Nemačkoj sa jednog evra na 1,16 evra, smanjuje konkurentnost našeg izvoznika.***
- ***Dakle, pad kursa povećava prodajnu cenu domaćih proizvoda u inostranstvu, odnosno izvoznju cenu i na taj način destimuliše izvoz.***
- ***Nepovoljni efekti precenjene domaće valute osećaju se na strani izvoza.***
- ***Domaći proizvodi izraženi u stranoj valuti postaju skuplji, i po pravilu to vodi smanjenju tražnje inostranstva za izvoznim proizvodima domaće zemlje.***

2. Promene uvoznih cena

1. pri skoku deviznog kursa

DEVALVACIJA, DEPRESIJACIJA

- ***Jedan evro je 64 dinara.***
- ***Cena olovke koja se uvozi iz Nemačke je i jedan evro.***
- ***Naš uvoznik pri kupovini jednog evra u Srbiji da bi sa tim evrom platio olovku u Nemačkoj jedan evro treba da plati 64 dinara.***
- ***Skoči evro na 74 dinara.***
- ***Cena olovke koja se uvozi iz Nemačke je i dalje jedan evro.***
- ***Međutim, naš uvoznik pri kupovini jednog evra u Srbiji, da bi sa tim evrom platio olovku u Nemačkoj, jedan evro sada treba da plati 74 dinara.***
- ***Dok je evro bio 64 dinara uvoznik je olovku u Srbiji prodavao po 64 dinara i nadoknađivao svoje troškove pri kupovini jednog evra.***
- ***Sada mora olovku u Srbiji da proda po 74 dinara da bi nadoknadio svoje troškove pri kupovini evra u Srbiji.***

- *Naš uvoznik je postao nekonkurentan.*

Dakle, skok deviznog kursa povećava uvoznu cenu i destimuliše uvoz.

2. Promene uvoznih cena

2. pri padu deviznog kursa

- REVALVACIJA, APRESIJACIJA-

- *Jedan evro je 64 dinara.*
- *Cena olovke koja se uvozi iz Nemačke je i jedan evro.*
- *Naš uvoznik pri kupovini jednog evra u Srbiji da bi sa tim evrom platio olovku u Nemačkoj jedan evro treba da plati 64 dinara.*
- *Preceni se domaća valuta i evro padne na 54 dinara.*
- *Cena olovke koja se uvozi iz Nemačke je i dalje jedan evro.*
- *Međutim, naš uvoznik pri kupovini jednog evra u Srbiji, da bi sa tim evrom platio olovku u Nemačkoj, jedan evro sada treba da plati 54 dinara.*
- *Znači sada može olovku u Srbiji da proda opet po 64 dinara, i time nadoknadi svoje troškove pri kupovini evra u Srbiji i još zaradi 10 dinara, jer je evro plaćao 54 dinara.*
- *Dakle, pad deviznog kursa smanjuje uvoznu cenu i stimuliše uvoz.*
- *Porast uvoza deluje u pravcu pogoršavanja platnobilansne pozicije zemlje.*

Depresijacija je :

pojam koji se koristi za iskazivanje pada vrednosti nacionalne valute u odnosu na strane valute u režimu fluktuirajućih deviznih kurseva.

- **To znači da će se jedinica strane valute plaćati sa većim brojem jedinica domaće valute, odnosno da će stranci plaćati manji iznos pri kupovini depresirane valute.**
- **U slučaju depresijacije inostrana dobra postaju skuplja u odnosu na domaća dobra.**

Apresijacija je:

- **pojam koji se koristi za iskazivanje rasta vrednosti nacionalne valute u odnosu na strane valute u režimu fluktuirajućih deviznih kurseva.**
- **To znači da će se jedinica strane valute plaćati sa manjim brojem jedinica domaće valute, odnosno da će stranci plaćati veći iznos u njihovoj valuti pri kupovini apresirane valute.**
- **U slučaju apresijacije domaća dobra postaju skuplja u odnosu na inostrana dobra.**
 - ***Devalvacija* je pojam koji se koristi za iskazivanje pada vrednosti nacionalne valute u režimu fiksnih deviznih kurseva na osnovu jednostrane odluke. To znači da će se jedinica strane valute plaćati sa većim brojem jedinica domaće valute, odnosno da će stranci plaćati manji iznos u njihovoj valuti pri kupovini devalvirane valute.**
 - ***Revalvacija* je pojam koji se koristi za iskazivanje rasta vrednosti nacionalne valute u režimu fiksnih deviznih kurseva. To znači da će se jedinica strane valute plaćati sa manjim brojem jedinica domaće valute, odnosno da će stranci plaćati veći iznos u njihovoj valuti pri kupovini revalvirane valute.**